

29 artiklan mukainen työryhmä
Asetuksen 2016/679 mukaista suostumusta koskevat suuntaviivat

Annettu 28. marraskuuta 2017

Viimeksi tarkistettu ja hyväksytty 10. huhtikuuta 2018

YKSILÖIDEN SUOJELUA HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELYSSÄ

KOSKEVA TYÖRYHMÄ, JOKA

on perustettu 24. lokakuuta 1995 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 95/46/EY,

ottaa huomioon mainitun direktiivin 29 ja 30 artiklan,

ottaa huomioon työjärjestyksensä,

ON ANTANUT SEURAAVAT SUUNTAVIIVAT:

Tietosuojatyöryhmä on perustettu direktiivin 95/46/EY 29 artiklalla. Se on riippumaton EU:n neuvoa-antava elin, joka käsittelee tietosuojaan ja yksityisyyden suojaan liittyviä kysymyksiä. Sen tehtävät määritellään direktiivin 95/46/EY 30 artiklassa ja direktiivin 2002/58/EY 15 artiklassa.

Työryhmän sihteeristön tehtävistä huolehtii Euroopan komission oikeusasioiden pääosaston linja C (perusoikeudet ja kansalaisuus), toimisto MO-59 02/013, B-1049 Bryssel, Belgia.

Verkkosivusto: http://ec.europa.eu/newsroom/article29/news.cfm?item_type=1358&tpa_id=6936

Sisällys

1.	Johdanto	3
2.	Yleisen tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 11 alakohdassa tarkoitettu suostumus	4
3.	Pätevän suostumuksen osatekijät.....	5
3.1.	Vapaaehtoinen / vapaaehtoisesti annettu	5
3.1.1.	Vallan epätasapaino	6
3.1.2.	Ehdollisuus.....	8
3.1.3.	Tarkkuus	10
3.1.4.	Haitta	11
3.2.	Yksilöity suostumus	12
3.3.	Tietoisuus.....	13
3.3.1.	Vähimmäissisältöä koskevat vaatimukset, jotta suostumus on ”tietoinen”	14
3.3.2.	Miten tiedot toimitetaan?	15
3.4.	Yksiselitteinen tahdonilmaisu.....	16
4.	Nimenomaisen suostumuksen hankkiminen	19
5.	Pätevän suostumuksen hankkimista koskevat lisäedellytykset	21
5.1.	Suostumuksen osoittaminen	22
5.2.	Suostumuksen peruuttaminen	23
6.	Suostumuksen ja muiden yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklassa säädettyjen laillisten perusteiden välinen vuorovaikutus	25
7.	Erityiset alat, joihin yleisessä tietosuoja-asetuksessa kiinnitetään huomiota	25
7.1.	Lapset (8 artikla)	25
7.1.1.	Tietoyhteiskunnan palvelut	26
7.1.2.	Suoraan lapselle tarjotut palvelut	27
7.1.3.	Ikä	27
7.1.4.	Lasten suostumus ja vanhempainvastuu.....	28
7.2.	Tieteellinen tutkimus.....	30
7.3.	Rekisteröidyn oikeudet.....	32
8.	Direktiivin 95/46/EY mukaisesti hankittu suostumus	33

1. Johdanto

Näissä suuntaviivoissa tarkastellaan perusteellisesti yleiseen tietosuojasetukseen 2016/679 sisältyvää suostumuksen käsitettä. Tietosuojadirektiivissä, jäljempänä 'direktiivi 95/46/EY', ja sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivissä tähän mennessä käytetty suostumuksen käsite on muuttunut. Yleisessä tietosuojasetuksessa selkeytetään ja täsmennetään pätevän suostumuksen hankkimista ja osoittamista koskevia vaatimuksia. Nyt annettavissa suuntaviivoissa keskitytään näihin muutoksiin ja annetaan käytännön ohjeita, jotta voidaan varmistaa yleisen tietosuojasetuksen noudattaminen ja ottaa huomioon suostumuksen määritelmästä annettu lausunto 15/2011. Rekisterinpitäjä on velvollinen tekemään uudistuksia löytääkseen uusia ratkaisuja, jotka ovat lainsäädännön mukaisia ja tukevat aiempaa paremmin henkilötietojen suojaa ja rekisteröityjen etuja.

Suostumus on edelleen yksi yleisen tietosuojasetuksen 6 artiklassa luetelluista kuudesta henkilötietojen käsittelyn laillisista perusteista.¹ Käynnistäessään toimia, joissa käsitellään henkilötietoja, rekisterinpitäjän on aina pohdittava huolellisesti, mikä olisi suunnitellun henkilötietojen käsittelyn asianmukainen laillinen peruste.

Yleisesti ottaen suostumus voi olla asianmukainen laillinen peruste vain, jos rekisteröidylle tarjotaan mahdollisuus valvoa tietojensa käyttöä sekä aito tilaisuus valita vapaasti, hyväksyykö hän tarjotut ehdot vai hylkääkö hän ne, eikä hylkäämisestä aiheudu hänelle haittaa. Pyytäessään suostumusta rekisterinpitäjän on arvioitava, täyttääkö pyyntö kaikki pätevän suostumuksen hankkimista koskevat edellytykset. Jos suostumus hankitaan täysin yleisen tietosuojasetuksen mukaisesti, kyseessä on väline, jonka avulla rekisteröidyt voivat valvoa, käsitelläänkö heidän henkilötietojaan vai ei. Muussa tapauksessa rekisteröity voi valvoa tietojensa käsittelyä vain näennäisesti, ja suostumus on epäpätevä käsittelyperuste, minkä vuoksi käsittelytoimet ovat laittomia.²

Suostumusta koskevat 29 artiklan mukaisen työryhmän, jäljempänä 'tietosuojatyöryhmä', lausunnot³ ovat edelleen relevantteja silloin kun ne ovat uuden lainsäädännön mukaisia, sillä yleisessä tietosuojasetuksessa kootaan yhteen kyseisen työryhmän antamat ohjeet ja yleiset hyvät käytännöt ja useimmat suostumuksen keskeiset osatekijät ovat yleisessä tietosuojasetuksessa samoja kuin aiemmin. Sen vuoksi tässä asiakirjassa tietosuojatyöryhmä vain laajentaa ja täydentää aiempia lausuntojaan tietyistä aiheista, joissa viitataan direktiivin 95/46/EY mukaiseen suostumukseen, eikä korvaa niitä.

Kuten suostumuksen määritelmästä annetussa lausunnossa 15/2011 todetaan, henkilölle esitettäviin tietojenkäsittelyn hyväksymispyyntöihin olisi sovellettava tiukkoja vaatimuksia, koska kyse on rekisteröityjen perusoikeuksista ja koska rekisterinpitäjä haluaa toteuttaa tietojenkäsittelytoimen,

---

¹ Yleisen tietosuojasetuksen 9 artiklassa luetellaan erityisten tietoryhmien käsittelykieltoa koskevat mahdolliset poikkeukset. Yksi mainituista poikkeuksista on tilanne, jossa rekisteröity antaa nimenomaisen suostumuksensa kyseisten tietojen käyttöön.

² Ks. myös lausunto 15/2011 suostumuksen määritelmästä (WP 187), s. 6–8, ja/tai lausunto 6/2014 direktiivin 95/46/EY 7 artiklan mukaisesta rekisterinpitäjän oikeutetun intressin käsitteestä (WP 217), s. 9, 10, 13 ja 14.

³ Erityisesti lausunto 15/2011 suostumuksen määritelmästä (WP 187).

joka olisi laiton ilman rekisteröidyn suostumusta.⁴ Suostumuksen ratkaisevaa merkitystä korostetaan Euroopan unionin perusoikeuskirjan 7 ja 8 artiklassa. Suostumuksen hankkiminen ei myöskään poista tai millään tavoin vähennä rekisterinpitäjän velvollisuutta noudattaa yleisessä tietosuoja-asetuksessa, erityisesti sen 5 artiklassa, säädettyjä käsittelyperiaatteita, jotka koskevat kohtuullisuutta, tarpeellisuutta ja oikeasuhteisuutta sekä tietojen laatua. Vaikka henkilötietojen käsittely perustuu rekisteröidyn suostumukseen, se ei anna oikeutta sellaiseen tietojen keräämiseen, joka ei ole tarpeen tiettyä käsittelyn tarkoitusta varten ja joka on pohjimmiltaan kohtuutonta.⁵

Tietosuojatyöryhmä on tietoinen sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivin (2002/58/EY) tarkistamisesta. Suostumuksen käsite, jota käytetään ehdotuksessa sähköisen viestinnän tietosuoja-asetukseksi, on entiseen tapaan kytköksissä yleisessä tietosuoja-asetuksessa käytettyyn suostumuksen käsitteeseen.⁶ Sähköisen viestinnän tietosuoja-säädöksessä tullaan todennäköisesti edellyttämään, että organisaatioiden on saatava suostumus useimpiin verkkomarkkinointiviesteihin tai markkinointipuheluihin sekä verkkoseurantamenetelmiin, myös evästeiden, sovellusten tai muiden ohjelmistojen käyttöön. Tietosuojatyöryhmä on jo antanut EU:n lainsäätäjälle suosituksia ja ohjeita, jotka koskevat ehdotusta sähköisen viestinnän tietosuoja-asetukseksi.⁷

Nykyisen sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivin osalta tietosuojatyöryhmä toteaa, että viittauksia kumottuun direktiiviin 95/46/EY pidetään viittauksina yleiseen tietosuoja-asetukseen.⁸ Tämä pätee myös nykyiseen direktiiviin 2002/58/EY sisältyviin, suostumusta koskeviin viittauksiin, koska sähköisen viestinnän tietosuoja-asetus ei ole (vielä) voimassa 25. toukokuuta 2018. Yleisen tietosuoja-asetuksen 95 artiklan mukaan asetuksessa ei aseteta lisävelvoitteita sellaisen käsittelyn osalta, joka liittyy yleisesti saatavilla olevien sähköisten viestintäpalvelujen tarjoamiseen yleisissä viestintäverkoissa siltä osin kuin sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivissä asetetaan erityisiä velvoitteita, joilla on sama tavoite. Tietosuojatyöryhmä toteaa, että yleisessä tietosuoja-asetuksessa säädettyjä suostumusta koskevia vaatimuksia ei pidetä ”lisävelvoitteina” vaan pikemminkin lainmukaisen tietojenkäsittelyn edellytyksinä. Yleisessä tietosuoja-asetuksessa säädettyjä pätevän suostumuksen hankkimista koskevia edellytyksiä voidaan näin ollen soveltaa sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivin soveltamisalaan kuuluviin tilanteisiin.

2. Yleisen tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 11 alakohdassa tarkoitettu suostumus

Yleisen tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 11 alakohdassa ’suostumuksella’ tarkoitetaan ”*mitä tahansa vapaaehtoisista, yksilöityä, tietoista ja yksiselitteistä tahdonilmaisua, jolla rekisteröity hyväksyy henkilötietojensa käsittelyn antamalla suostumusta ilmaisevan lausuman tai toteuttamalla selkeästi suostumusta ilmaisevan toimen*”.

---

⁴ Lausunto 15/2011 suostumuksen määritelmästä (WP 187), s. 8.

⁵ Ks. myös lausunto 15/2011 suostumuksen määritelmästä (WP 187) ja yleisen tietosuoja-asetuksen 5 artikla.

⁶ Kyseisen asetusehdotuksen 9 artiklan mukaan sovelletaan sitä suostumuksen määritelmää ja niitä edellytyksiä, joista säädetään yleisen tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 11 alakohdassa ja 7 artiklassa.

⁷ Ks. tietosuojatyöryhmän lausunto 3/2016 sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivin arvioinnista ja tarkistamisesta (WP240).

⁸ Ks. yleisen tietosuoja-asetuksen 94 artikla.

Suostumuksen peruskäsite on samanlainen kuin direktiivissä 95/46/EY, ja suostumus on yksi niistä laillisista perusteista, joihin henkilötietojen käsittelyn on yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan mukaan perustuttava.⁹ Yleisen tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 11 alakohtaan sisältyvän muutetun määritelmän lisäksi asetuksen 7 artiklassa sekä johdanto-osan 32, 33, 42 ja 43 kappaleessa annetaan lisäohjeita siitä, miten rekisterinpitäjän on toimittava noudattaakseen suostumusta koskevien vaatimusten pääkohtia.

Lisäksi suostumuksen peruuttamista koskevien erityisten säännösten ja johdanto-osan kappaleiden sisällyttäminen asetukseen vahvistaa, että suostumuksen olisi oltava kumottavissa oleva päätös ja että rekisteröidyllä on tietynasteinen määräysvalta.

3. Pätevän suostumuksen osatekijät

Yleisen tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 11 alakohdassa säädetään, että rekisteröidyn suostumuksella tarkoitetaan mitä tahansa

- vapaaehtoista,
- yksilöityä,
- tietoista ja
- yksiselitteistä tahdonilmaisua, jolla rekisteröity hyväksyy henkilötietojensa käsittelyn antamalla suostumusta ilmaisevan lausuman tai toteuttamalla selkeästi suostumusta ilmaisevan toimen.

Jäljempänä tarkastellaan, missä määrin 4 artiklan 11 alakohdan sanamuoto edellyttää, että rekisterinpitäjät muuttavat suostumuspyyntöjään/-lomakkeitaan varmistaakseen yleisen tietosuoja-asetuksen noudattamisen.¹⁰

3.1. Vapaaehtoinen / vapaaehtoisesti annettu¹¹

Osatekijä ”vapaaehtoinen” edellyttää rekisteröityjen todellista vapaan valinnan ja valvonnan mahdollisuutta. Yleisessä tietosuoja-asetuksessa säädetään yleisesti, ettei suostumus ole pätevä, jos

---

⁹ Direktiivissä 95/46/EY ’suostumuksella’ tarkoitettiin ”*kaikenlaista vapaaehtoista, yksilöityä ja tietoista tahdon ilmaisua, jolla rekisteröity hyväksyy henkilötietojensa käsittelyn*” ja jonka on oltava annettu ”*yksiselitteisesti*”, jotta henkilötietojen käsittely on laillista (direktiivin 95/46/EY 7 artiklan a alakohta). Ks. suostumuksen asianmukaisuutta laillisenä perusteena koskevista esimerkeistä tietosuojatyöryhmän lausunto 15/2011 suostumuksen määritelmästä (WP 187). Kyseisessä lausunnossa tietosuojatyöryhmä antoi ohjeita siitä, kuinka tapaukset, joissa suostumus on asianmukainen laillinen peruste, erotetaan tapauksista, joissa oikeutettua intressiä koskevan perusteen käyttäminen (ehkä yhdessä kieltäytymismahdollisuuden antamisen kanssa) riittää tai joissa suositellaan sopimussuhdetta. Ks. myös tietosuojatyöryhmän lausunto 6/2014, kohta III.1.2, s. 14 ja sitä seuraavat sivut. Nimenomainen suostumus on myös yksi erityisten tietoryhmien käsittelykieltoa koskevista poikkeuksista: ks. yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artikla.

¹⁰ Direktiivissä 95/46 tarkoitettuun suostumukseen perustuvia suoritettavana olevia käsittelytoimia koskevista ohjeista ks. tämän asiakirjan 7 luku ja yleisen tietosuoja-asetuksen johdanto-osan 171 kappale.

¹¹ Tietosuojatyöryhmä on useissa lausunnoissaan tarkastellut suostumuksen ulottuvuutta tilanteissa, joissa sitä ei voida antaa vapaaehtoisesti. Esimerkkeinä voidaan mainita erityisesti lausunto 15/2011 suostumuksen määritelmästä (WP 187), valmisteluasiakirja potilastietojen käsittelystä sähköisissä potilastietokannoissa (WP 131), lausunto 8/2001 henkilötietojen käsittelystä työpaikoilla (WP 48) sekä toinen lausunto 4/2009 Maailman antidopingtoimiston (WADA) yksityisyyden ja henkilötietojen suojaa koskevasta kansainvälisestä standardista, siihen liittyvistä WADA:n säännösten määräyksistä ja muista yksityisyyden suojaa koskevista kysymyksistä, jotka liittyvät WADA:n ja (kansallisten) antidopingtoimikuntien toimintaan dopingin käytön torjumiseksi urheilun alalla (WP 162).

rekisteröidyllä ei ole todellista vapaan valinnan mahdollisuutta, jos hän tuntee olevansa pakotettu antamaan suostumuksensa tai jos hänelle aiheutuu kielteisiä seurauksia siitä, ettei hän anna suostumusta.¹² Jos suostumus liitetään sellaiseksi ehtojen osaksi, josta ei voida neuvotella, olettamuksena on, että sitä ei ole annettu vapaaehtoisesti. Näin ollen suostumusta ei pidetä vapaaehtoisena, jos rekisteröity ei voi kieltäytyä suostumuksen antamisesta tai peruuttaa sitä ilman, että siitä aiheutuu hänelle haittaa.¹³ Yleisessä tietosuoja-asetuksessa otetaan huomioon myös rekisteröidyn ja rekisterinpitäjän välisen epäsuhtauden käsite.

Arvioitaessa, onko suostumus annettu vapaaehtoisesti, olisi otettava huomioon myös sellainen 7 artiklan 4 kohdassa kuvailtu erityistilanne, jossa suostumus kytketään sopimuksiin tai palvelun tarjoamiseen. Yleisen tietosuoja-asetuksen 7 artiklan 4 kohta ei ole tyhjentävä, sillä siinä käytetään ilmaisua ”muun muassa”, mikä tarkoittaa, että kyseistä säännöstä voidaan soveltaa moniin muihinkin tilanteisiin. Yleisesti voidaan todeta, että mikä tahansa rekisteröityyn kohdistuva epäasianmukainen painostus tai vaikuttaminen, joka estää häntä käyttämästä vapaata tahtoaan (ja joka voi ilmetä eri tavoin), tekee suostumuksesta epäpätevän.

[Esimerkki 1]

Kuvankäsittelyyn tarkoitettussa mobiilisovelluksessa pyydetään käyttäjiä aktivoimaan GPS-paikannin sovelluksen palvelujen käyttämiseksi. Sovellus myös ilmoittaa käyttäjilleen, että se käyttää kerättyjä tietoja käyttäytymiseen perustuvan mainonnan tarkoituksiin. Sijainnin paikantamista tai käyttäytymiseen perustuvaa verkkomainontaa ei tarvita kuvankäsittelypalvelun tarjoamiseen, eivätkä ne ole osa tarjottavaa ydinpalvelua. Koska käyttäjät eivät voi käyttää sovellusta antamatta suostumusta näihin tarkoituksiin, suostumusta ei voida pitää vapaaehtoisesti annettuna.

3.1.1. Vallan epätasapaino

Johdanto-osan 43 kappaleessa¹⁴ olevan selkeän toteamuksen mukaan on epätodennäköistä, että **viranomainen** voi käyttää tietojenkäsittelyä koskevaa suostumusta, sillä jos rekisterinpitäjänä on viranomainen, rekisteröidyn ja rekisterinpitäjän välillä on usein selkeä vallan epätasapaino. Useimmissa tapauksissa on myös selvää, ettei rekisteröidyllä ole muita realistisia vaihtoehtoja kuin hyväksyä tällaisen rekisterinpitäjän tietojenkäsittely(ehdot). Tietosuojatyöryhmä katsoo, että on olemassa muita laillisia perusteita, jotka soveltuvat lähtökohtaisesti paremmin viranomaisen toimintaan.¹⁵

Suostumuksen käyttö viranomaisen tietojenkäsittelyn laillisena perusteena ei ole täysin poissuljettua yleisen tietosuoja-asetuksen säännösten perusteella, sanotun kuitenkin rajoittamatta edellä esitettyjä yleisiä huomautuksia. Seuraavat esimerkit osoittavat, että suostumuksen käyttö voi olla asianmukaista tietyissä tilanteissa.

---

¹² Ks. lausunto 15/2011 suostumuksen määritelmästä (WP 187), s. 12.

¹³ Ks. yleisen tietosuoja-asetuksen johdanto-osan 42 ja 43 kappale sekä tietosuojatyöryhmän lausunto 15/2011 suostumuksen määritelmästä (WP 187), s. 12.

¹⁴ Yleisen tietosuoja-asetuksen johdanto-osan 43 kappaleessa todetaan seuraavaa: ”Jotta voidaan varmistaa, että suostumus on annettu vapaaehtoisesti, suostumuksen ei pitäisi olla pätevä oikeudellinen peruste henkilötietojen käsittelylle sellaisessa erityistilanteessa, jossa rekisteröidyn ja rekisterinpitäjän välillä on selkeä epäsuhta. Tämä koskee erityisesti tilannetta, jossa rekisterinpitäjänä on viranomainen ja jossa on sen vuoksi epätodennäköistä, että suostumus on annettu vapaaehtoisesti kaikissa kyseiseen tilanteeseen liittyvissä olosuhteissa.”

¹⁵ Ks. yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artikla, erityisesti sen 1 kohdan c ja e alakohta.

[Esimerkki 2] Kunta suunnittelee teiden kunnossapitotöitä. Koska tietyöt saattavat estää liikennettä pitkän ajan, kunta tarjoaa asukkailleen mahdollisuuden liittyä sähköpostilistaan, jotta he saavat ajankohtaista tietoa töiden etenemisestä ja odotettavissa olevista viivästyksistä. Kunta ilmoittaa selvästi, ettei osallistumisvelvoitetta ole, ja pyytää suostumuksen käyttää sähköpostiosoitteita tähän (yksinomaiseen) tarkoitukseen. Asukkaat, jotka eivät anna suostumustaan, eivät menetä mitään kunnan ydinpalvelua tai minkään oikeuden käyttömahdollisuutta, joten he voivat vapaaehtoisesti antaa suostumuksensa tähän tietojen käyttöön tai kieltäytyä siitä. Kaikki tiedotä koskevat tiedot ovat saatavilla myös kunnan verkkosivustolla.

[Esimerkki 3] Maanomistaja tarvitsee tiettyjä lupia sekä kunnalta että aluehallinnolta, jonka alaisuuteen kunta kuuluu. Molemmat julkiset elimet tarvitsevat samoja tietoja luvan antamiseen mutta eivät voi käyttää toistensa tietokantoja. Tästä syystä molemmat pyytävät samat tiedot, ja maanomistaja lähettää tietonsa molemmille julkisille elimille. Kunta ja alueellinen viranomainen pyytävät maanomistajalta suostumusta tiedostojen yhdistämiseen kaksinkertaisten menettelyjen ja kirjeenvaihdon välttämiseksi. Molemmat julkiset elimet varmistavat, että tämä on vapaaehtoista ja että lupapyynnöt käsitellään edelleen erikseen, jos maanomistaja päättää olla antamatta suostumustaan tietojensa yhdistämiseen. Maanomistaja voi vapaaehtoisesti antaa viranomaisille suostumuksensa tiedostojen yhdistämiseen.

[Esimerkki 4] Julkinen koulu pyytää oppilaita antamaan suostumuksen valokuviansa käyttämiseen koulun painetussa lehdessä. Tällaisissa tilanteissa suostumuksen antaminen olisi todellinen vapaa valinta, jos oppilailta ei evätä koulutusta tai palveluja ja he voivat kieltää valokuvien käytön ilman, että siitä aiheutuu heille haittaa.¹⁶

Vallan epätasapainoa esiintyy myös **työsuhteissa**.¹⁷ Työnantajan ja työntekijän välisestä suhteesta johtuvan riippuvuuden vuoksi on epätodennäköistä, että rekisteröity voi kieltää työnantajaltaan suostumuksen tietojenkäsittelyyn ilman siitä johtuvaa haitallisten vaikutusten pelkoa tai todellista riskiä. On epätodennäköistä, että työntekijä voisi vastata vapaasti työnantajansa esittämään suostumuksen antamista koskevaan pyyntöön, kun kyse on esimerkiksi seurantajärjestelmien, kuten kameravalvonnan, käyttöönnotosta työpaikalla tai arviointilomakkeiden täyttämisestä, tuntematta painostusta suostumuksen antamiseen.¹⁸ Tietosuojatyöryhmän mielestä on siksi ongelmallista, että työnantajat käsittelevät nykyisten tai tulevien työntekijöiden henkilötietoja suostumuksen perusteella, koska on epätodennäköistä, että suostumus on annettu vapaaehtoisesti. Useimmiten tällaisen työpaikalla tapahtuvan tietojen käsittelyn laillisena perusteena ei voi eikä pitäisi olla työntekijöiden suostumus (6 artiklan 1 kohdan a alakohhta) työnantajan ja työntekijän välisen suhteen luonteen vuoksi.¹⁹

Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että työnantajat eivät voi koskaan käyttää suostumusta tietojenkäsittelyn laillisena perusteena. Joissakin tilanteissa työnantaja voi pystyä osoittamaan, että suostumus on tosiasiaissa annettu vapaaehtoisesti. Työnantajan ja sen henkilöstön jäsenten välisen vallan epätasapainon vuoksi työntekijät voivat antaa vapaaehtoisen suostumuksen vain

---

¹⁶ Tässä esimerkissä julkisella koululla tarkoitetaan julkisesti rahoitettavaa koulua tai koululaitosta, joka luokitellaan kansallisessa lainsäädännössä viranomaiseksi tai julkiseksi elimeksi.

¹⁷ Ks. myös yleisen tietosuoja-asetuksen 88 artikla, jossa korostetaan tarvetta suojata työntekijöiden erityisiä etuja ja annetaan mahdollisuus poikkeuksille jäsenvaltion lainsäädännössä. Ks. myös johdanto-osan 155 kappale.

¹⁸ Ks. lausunto 15/2011 suostumuksen määritelmästä (WP 187), s. 12–14, lausunto 8/2001 henkilötietojen käsittelystä työpaikoilla (WP 48), 10 luku, valmisteluasiakirja sähköisen viestinnän valvonnasta työpaikalla (WP 55), kohta 4.2, ja lausunto 2/2017 tietojenkäsittelystä työpaikalla (WP 249), kohta 6.2.

¹⁹ Ks. lausunto 2/2017 tietojenkäsittelystä työpaikalla, s. 6 ja 7.

poikkeuksellisissa olosuhteissa silloin, kun sillä, antavatko he suostumuksensa vai eivät, ei ole minkäänlaisia vahingollisia seurauksia.²⁰

[Esimerkki 5]

Kuvausryhmä aikoo kuvata toimiston tiettyä osaa. Työnantaja pyytää kaikilta työntekijöiltä, joiden työpiste sijaitsee kyseisellä alueella, suostumuksen kuvaukseen, koska he saattavat näkyä videon taustalla. Niille, jotka eivät halua tulla kuvatuksi, ei aiheudu minkäänlaisia seuraamuksia, vaan heille osoitetaan kuvauksen ajaksi vastaava työpiste muualta rakennuksesta.

Vallan epätasapaino ei rajoitu viranomaisiin ja työnantajiin, vaan sitä voi esiintyä muissakin tilanteissa. Kuten tietosuojatyöryhmä on korostanut useissa lausunnoissa, suostumus voi olla pätevä vain, jos rekisteröity pystyy tekemään aidon valinnan ilman pelottelun, harhaanjohtamisen tai pakottamisen riskiä ja ilman että hänelle aiheutuu merkittävää haittaa (esimerkiksi huomattavia lisäkustannuksia) suostumuksen epäämisestä. Suostumus ei ole vapaaehtoinen tapauksissa, joihin liittyy pakottamista, painostusta tai kyvyttömyyttä harjoittaa vapaata tahtoa.

3.1.2. Ehdollisuus

Yleisen tietosuojasetuksen 7 artiklan 4 kohdalla on tärkeä merkitys arvioitaessa, onko suostumus annettu vapaaehtoisesti.²¹

Yleisen tietosuojasetuksen 7 artiklan 4 kohdassa todetaan, että muun muassa suostumuksen ”liittämistä” ehtojen hyväksymiseen tai sopimuksen täytäntöönpanon tai palvelun tarjoamisen ”sitomista” pyyntöön saada suostumus sellaisten henkilötietojen käsittelyyn, jotka eivät ole tarpeen kyseisen sopimuksen täytäntöönpanoa tai palvelun suorittamista varten, pidetään erittäin epätoivottavana. Jos suostumus annetaan tällaisessa tilanteessa, sitä ei katsota vapaaehtoisesti annetuksi (johdanto-osan 43 kappale). Asetuksen 7 artiklan 4 kohdassa pyritään varmistamaan, ettei henkilötietojen käsittelyn tarkoitusta salata eikä liitetä sellaiseen sopimuksen täytäntöönpanoon tai palvelun suorittamiseen, jota varten kyseiset henkilötiedot eivät ole tarpeen. Näin yleisessä tietosuojasetuksessa varmistetaan, ettei henkilötietojen käsittelystä, johon suostumusta pyydetään, voi tulla suoraan tai epäsuoraan sopimuksen vastiketta. Näitä kahta lainmukaisen henkilötietojen käsittelyn laillista perustetta eli suostumusta ja sopimusta ei voida yhdistää eikä sotkea toisiinsa.

Pakottamalla hyväksymään muiden kuin ehdottoman välttämättömien henkilötietojen käyttö rajoitetaan rekisteröidyn valintamahdollisuuksia ja estetään vapaaehtoinen suostumus. Koska tietosuojalainsäädännöllä pyritään suojelemaan perusoikeuksia, on oleellista, että henkilö pystyy valvomaan henkilötietojaan, ja lisäksi vahvana olettamuksena on, ettei suostumusta tarpeettomien

---

²⁰ Ks. myös lausunto 2/2017 tietojenkäsittelystä työpaikalla, 6.2 kohta.

²¹ Yleisen tietosuojasetuksen 7 artiklan 4 kohdassa säädetään seuraavaa: ”Arvioitaessa suostumuksen vapaaehtoisuutta on otettava mahdollisimman kattavasti huomioon muun muassa se, onko palvelun tarjoamisen tai muun sopimuksen täytäntöönpanon ehdoksi asetettu suostumus sellaisten henkilötietojen käsittelyyn, jotka eivät ole tarpeen kyseisen sopimuksen täytäntöönpanoa varten.” Ks. myös yleisen tietosuojasetuksen johdanto-osan 43 kappale, jossa todetaan seuraavaa: ”Suostumusta ei katsota vapaaehtoisesti annetuksi, jos ei ole mahdollista antaa erillistä suostumusta eri henkilötietojen käsittelytoimille huolimatta siitä, että tämä on asianmukaista yksittäistapauksissa, tai jos sopimuksen täytäntöönpanon, mukaan lukien palvelun tarjoamisen, edellytyksenä on suostumuksen antaminen huolimatta siitä, että tällainen suostumus ei ole tarpeellista sopimuksen täytäntöönpanemiseksi.”

henkilötietojen käsittelyyn voida pitää pakollisena vastasuorituksena sopimuksen täytäntöönpanosta tai palvelun tarjoamisesta.

Jos suostumuksen antamista koskeva pyyntö sidotaan siihen, että rekisterinpitäjä panee sopimuksen täytäntöön, rekisteröity, joka ei halua antaa henkilötietojaan rekisterinpitäjän käsiteltäväksi, ottaa näin ollen sen riskin, että häneltä evätään hänen pyytämänsä palvelut.

Jotta voidaan arvioida, onko kyseessä tällainen liittäminen tai sitominen, on tärkeää määrittää, mikä on sopimuksen laajuus ja mitä tietoja sopimuksen täytäntöönpano edellyttää.

Tietosuojatyöryhmän lausunnon 6/2014 mukaan ilmausta ”tarpeen sopimuksen täytäntöönpanemiseksi” on tulkittava suppeasti. Käsittelyn on oltava tarpeen, jotta voidaan noudattaa jokaisen yksittäisen rekisteröidyn kanssa tehtyä sopimusta. Tähän voivat sisältyä esimerkiksi rekisteröidyn osoitteen käsittely, jotta verkossa ostetut tuotteet voidaan toimittaa, tai luottokorttitietojen käsittely maksun helpottamiseksi. Työsuhteen yhteydessä tällä perusteella voidaan esimerkiksi käsitellä palkka- ja pankkitilitietoja palkkojen maksamiseksi.²² Tietojenkäsittelyn ja sopimuksen täytäntöönpanon tarkoituksen välillä on oltava suora ja objektiivinen yhteys.

Suostumus ei ole asianmukainen laillinen peruste, jos rekisterinpitäjän tarkoituksena on käsitellä henkilötietoja, jotka ovat itse asiassa tarpeen sopimuksen täytäntöönpanemiseksi.²³

Asetuksen 7 artiklan 4 kohta on merkityksellinen vain, jos pyydetyt tiedot **eivät** ole tarpeen sopimuksen täytäntöönpanemiseksi (palvelun tarjoaminen mukaan luettuna) ja jos kyseisen sopimuksen täytäntöönpanon ehdoksi on asetettu kyseisten tietojen saaminen suostumuksen perusteella. Vastaavasti 7 artiklan 4 kohtaa ei voida soveltaa, jos käsittely **on** tarpeen sopimuksen täytäntöönpanemiseksi (palvelun tarjoaminen mukaan luettuna).

[Esimerkki 6]

Pankki pyytää asiakkailtaan suostumusta siihen, että kolmannet osapuolet käyttävät heidän maksutietojaan suoramarkkinointitarkoituksiin. Tämä käsittelytoiminta ei ole tarpeen asiakkaan kanssa tehdyn sopimuksen täytäntöönpanemiseksi ja tavanomaisten pankkitilipalvelujen suorittamiseksi. Suostumus ei voi olla vapaaehtoisesti annettu, jos se, ettei asiakas anna suostumustaan tällaiseen käsittelytarkoitukseen, johtaisi pankkipalvelujen epäämiseen, pankkitilin sulkemiseen tai tapauksesta riippuen pankkimaksujen korottamiseen.

Lainsäätäjän päätös korostaa ehdollisuutta muun muassa oletuksena vapaaehtoisen suostumuksen puuttumisesta osoittaa, että ehdollisuutta on tutkittava huolellisesti. Yleisen tietosuoja-asetuksen 7 artiklan 4 kohdassa oleva ilmaisu ”otettava mahdollisimman kattavasti huomioon” viittaa siihen, että rekisterinpitäjän on oltava erityisen varovainen, jos sopimukseen (johon voi sisältyä palvelun tarjoaminen) on sidottu pyyntö antaa suostumus tietojenkäsittelyyn.

---

²² Lisätiedoista ja esimerkeistä ks. tietosuojatyöryhmän lausunto 6/2014 direktiivin 95/46/EY 7 artiklan mukaisesta rekisterinpitäjän oikeutetun intressin käsitteestä (WP 217), annettu 9. huhtikuuta 2014, s. 16 ja 17.

²³ Asianmukainen laillinen peruste voisi tällöin olla 6 artiklan 1 kohdan b alakohta (sopimus).

Koska 7 artiklan 4 kohdan sanamuoto ei ole ehdoton, saattaa olla joitain harvoja tapauksia, joissa tämä ehdollisuus ei tekisi suostumuksesta epäpätevää. Johdanto-osan 43 kappaleessa oleva ilmaisu ”ei katsota” kuitenkin osoittaa selvästi, että tällaiset tapaukset ovat äärimmäisen poikkeuksellisia.

Joka tapauksessa 7 artiklan 4 kohdan yhteydessä todistustaakka on rekisterinpitäjällä.²⁴ Tässä erityisessä säännöksessä tulee esiin yleinen osoitusvelvollisuuden periaate, joka kulkee ikään kuin punaisena lankana yleisessä tietosuoja-asetuksessa. Asetuksen 7 artiklan 4 kohdan soveltamisen myötä rekisterinpitäjän on vaikeampaa osoittaa, että rekisteröity on antanut suostumuksen vapaaehtoisesti.²⁵

Rekisterinpitäjä voisi väittää, että sen organisaatio tarjoaa rekisteröidyille todellisen valintamahdollisuuden, koska nämä voivat valita palvelun, johon sisältyy suostumuksen antaminen henkilötietojen käyttöön lisätarkoituksia varten, tai saman rekisterinpitäjän tarjoaman vastaavan palvelun, johon ei sisälly suostumuksen antamista tietojen käyttöön lisätarkoituksia varten. Niin kauan kuin on mahdollista, että kyseinen rekisterinpitäjä panee sopimuksen täytäntöön tai suorittaa sopimuksen kohteena olevan palvelun ilman suostumuksen antamista muuhun tai lisätarkoituksia varten tapahtuvaan tietojen käyttöön, palvelun ehdollisuusvaatimusta ei ole. Molempien palvelujen on kuitenkin oltava tosiasiallisesti toisiaan vastaavia.

Tietosuojatyöryhmä katsoo, ettei suostumusta voida pitää vapaaehtoisesti annettuna, jos rekisterinpitäjä väittää, että on mahdollista valita joko rekisterinpitäjän palvelu, johon sisältyy suostumuksen antaminen henkilötietojen käyttöön lisätarkoituksia varten, tai toisen rekisterinpitäjän tarjoama vastaava palvelu. Tällaisessa tapauksessa valinnanvapaus olisi riippuvainen siitä, mitä muut markkinatoimijat tekevät ja pitääkö yksittäinen rekisteröity muun rekisterinpitäjän palveluja tosiasiallisesti vastaavina. Tämä tarkoittaisi myös sitä, että rekisterinpitäjällä on velvollisuus seurata markkinoiden kehittymistä sen varmistamiseksi, että sen tietojenkäsittelytoimille annettu suostumus pysyy jatkuvasti pätevänä, koska kilpailija voi muuttaa palveluaan myöhemmin. Tämän väitteen käyttö tarkoittaa näin ollen, ettei tässä suostumuksessa noudateta yleistä tietosuoja-asetusta.

3.1.3. Tarkkuus

Palveluun voi sisältyä monia käsittelytoimia useampaa tarkoitusta varten. Tällaisissa tapauksissa rekisteröityjen olisi voitava vapaasti valita, minkä tarkoituksen he hyväksyvät, sen sijaan, että heidän on annettava suostumus useisiin käsittelytarkoituksiin. Tietyissä tapauksissa palvelun tarjoamisen aloittamiseen voidaan yleisen tietosuoja-asetuksen mukaan tarvita useita suostumuksia.

---

²⁴ Ks. myös yleisen tietosuoja-asetuksen 7 artiklan 1 kohta, jonka mukaan rekisterinpitäjän on osoitettava, että rekisteröidyn suostumus on annettu vapaaehtoisesti.

²⁵ Tämän kohdan sisällyttämistä voidaan jossain määrin pitää olemassa olevien tietosuojatyöryhmän ohjeiden kodifointina. Kuten lausunnossa 15/2011 todetaan, se, että rekisteröity on riippuvainen rekisterinpitäjästä heidän välisensä suhteen luonteen tai vallitsevien erityisolosuhteiden vuoksi, voi olla vahva oletus siitä, että suostumuksen antaminen ei ole täysin vapaata (esim. työsuhteessa tai jos tietojen kerääjänä on viranomainen). Asetuksen 7 artiklan 4 kohdan soveltamisen myötä rekisterinpitäjän on vaikeampaa osoittaa, että rekisteröity on antanut suostumuksen vapaaehtoisesti. Ks. lausunto 15/2011 suostumuksen määritelmästä (WP 187), s. 12–17.

Johdanto-osan 43 kappaleessa täsmennetään, että suostumusta ei katsota vapaaehtoisesti annetuksi, jos rekisteröidyt eivät voi suostumuksen hankintaprosessissa/-menettelyssä antaa erillistä suostumusta eri henkilötietojen käsittelytoimille (esimerkiksi antaa suostumus vain joillekin käsittelytoimille mutta hylätä se muilta) huolimatta siitä, että tämä on asianmukaista yksittäistapauksissa. Johdanto-osan 32 kappaleessa todetaan seuraavaa: ”*Suostumuksen olisi katettava kaikki käsittelytoimet, jotka toteutetaan samaa tarkoitusta tai samoja tarkoituksia varten. Jos käsittelyllä on useita tarkoituksia, suostumus olisi annettava kaikkia käsittelytarkoituksia varten.*”

Vapautta ei ole, jos rekisterinpitäjä on yhdistänyt useita käsittelytarkoituksia eikä ole yrittänyt pyytää erillistä suostumusta kuhunkin tarkoitukseen. Tämä tarkkuusvaatimus liittyy läheisesti siihen, että suostumuksen on oltava erityinen. Erityisyysvaatimusta käsitellään jäljempänä kohdassa 3.2. Kun tietoja käsitellään useita tarkoituksia varten, ratkaisu pätevää suostumusta koskevien edellytysten noudattamiseen on tarkkuus eli näiden tarkoitusten erottelu ja suostumuksen hankkiminen kuhunkin tarkoitukseen.

[Esimerkki 7]

Kauppias pyytää samalla suostumuksen antamista koskevalla pyynnöllä asiakkaitaan antamaan suostumuksen käyttää heidän tietojaan, jotta heille voidaan lähettää sähköpostitse mainoksia ja jotta se voi jakaa heidän tietonsa muiden konserniin kuuluvien yritysten kanssa. Tämä suostumus ei ole tarkka, koska näihin kahteen tarkoitukseen ei ole erillisiä suostumuksia, minkä vuoksi suostumus ei ole pätevä. Tässä tapauksessa yhteystietojen lähettäminen kaupallisille kumppaneille edellyttää erityistä suostumusta. Tällaista erityistä suostumusta pidetään pätevänä jokaisen sellaisen kumppanin osalta (ks. myös kohta 3.3.1), joka on yksilöity rekisteröidylle hänen suostumuksensa hankkimishetkellä, jos suostumus on lähetetty kumppaneille samaan tarkoitukseen (tässä esimerkissä markkinointitarkoitukseen).

3.1.4. Haitta

Rekisterinpitäjän on osoitettava, että suostumuksen antamisesta voidaan myöhemmin kieltäytyä tai että se voidaan peruuttaa ilman, että siitä aiheutuu haittaa (johdanto-osan 42 kappale). Rekisterinpitäjän on esimerkiksi osoitettava, ettei suostumuksen peruuttamisesta aiheudu mitään kustannuksia rekisteröidylle ja siten selvää vahinkoa sopimuksen peruuttaneille.

Muita esimerkkejä haitasta ovat pelottelu, harhaanjohtaminen, pakottaminen tai merkittävät kielteiset vaikutukset, jos rekisteröity ei anna suostumusta. Rekisterinpitäjän pitäisi pystyä osoittamaan, että rekisteröidyllä oli todellinen mahdollisuus valita vapaasti, antaako hän suostumuksen, ja että suostumus voitiin peruuttaa ilman, että siitä aiheutuu haittaa.

Jos rekisterinpitäjä pystyy osoittamaan, että palveluun sisältyy mahdollisuus peruuttaa suostumus ilman kielteisiä seurauksia, esimerkiksi ilman sitä, että palvelun toteuttaminen huonontuu käyttäjän haitaksi, tämä voi olla osoitus siitä, että suostumus oli annettu vapaaehtoisesti. Yleisessä tietosuojasetuksessa ei suljeta pois kaikkia kannustimia, mutta rekisterinpitäjä on velvollinen osoittamaan, että suostumus oli annettu vapaaehtoisesti kaikissa tilanteissa.

[Esimerkki 8]

Lifestyle-mobiilisovellusta ladattaessa sovelluksessa pyydetään suostumusta puhelimen kiihtyvyysanturin käyttämiseen. Se ei ole tarpeellinen sovelluksen toiminnan kannalta, mutta siitä on hyötyä rekisterinpitäjälle,

joka haluaa tietää enemmän käyttäjiensä liikkeistä ja toiminnasta. Jos käyttäjä myöhemmin peruuttaa tämän suostumuksen, hän huomaa, että sovelluksen toiminta on sen jälkeen rajoitettua. Tämä on esimerkki johdanto-osan 42 kappaleessa tarkoitettusta haitasta, joka tarkoittaa, ettei suostumusta ollut koskaan hankittu pätevästi (minkä vuoksi rekisterinpitäjän on poistettava kaikki tällä tavoin kerätyt henkilötiedot, jotka koskevat käyttäjien liikkeitä).

[Esimerkki 9]

Rekisteröity tilaa vaatteiden jälleenmyyjän jäsenkirjeen, jonka yhteydessä saa yleisiä alennuksia. Jälleenmyyjä pyytää rekisteröityä antamaan suostumuksensa ostokäyttäytymistä koskevien lisätietojen keräämiseen, jotta tarjouksissa voidaan ottaa huomioon hänen mieltymyksensä ostohistorian tai vapaaehtoisesti täytettävän kyselylomakkeen perusteella. Jos rekisteröity myöhemmin peruuttaa suostumuksen, hän saa jälleen yleisiä alennuksia muodista. Tästä ei aiheudu haittaa, koska tässä menetettiin ainoastaan sallittu kannustin.

[Esimerkki 10]

Muotilehti tarjoaa lukijoille mahdollisuuden ostaa uusia meikkituotteita ennen niiden virallista markkinoilletuloa.

Kyseiset tuotteet tulevat pian myyntiin, mutta lehden lukijoille tarjotaan yksinoikeus nähdä ne etukäteen. Saadakseen tämän edun lukijoiden on annettava postiosoitteensa ja hyväksyttävä liittyminen lehden postituslistalle. Postiosoite tarvitaan toimitusta varten, ja postituslistaa käytetään tuotteita, kuten kosmetiikkaa tai T-paitoja, koskevien kaupallisten tarjousten lähettämiseen ympäri vuoden.

Yritys selittää, että postituslistalla olevia tietoja käytetään ainoastaan tavaran lähettämiseen ja lehden painettuun mainontaan eikä niitä jaeta minkään muun organisaation kanssa.

Jos lukija ei halua ilmoittaa osoitettaan tästä syystä, hänelle ei aiheudu haittaa, koska tuotteet ovat joka tapauksessa hänen saatavillaan.

3.2. Yksilöity suostumus

Yleisen tietosuojasetuksen 6 artiklan 1 kohdan a alakohdassa vahvistetaan, että rekisteröidyn suostumuksen on oltava annettu ”yhtä tai useampaa erityistä” tarkoitusta varten ja että rekisteröidyllä on valinnan mahdollisuus kunkin tarkoituksen yhteydessä.²⁶ Vaatimuksella, jonka mukaan suostumuksen on oltava ”yksilöity”, pyritään varmistamaan rekisteröidylle tietynasteinen käyttäjän valvonta ja läpinäkyvyys. Tätä vaatimusta ei ole muutettu yleisessä tietosuojasetuksessa, ja se liittyy edelleen läheisesti ”tietoista” suostumusta koskevaan vaatimukseen. Sitä on samalla tulkittava ”tarkkuutta” koskevan vaatimuksen mukaisesti, jotta suostumus olisi ”vapaaehtoinen”.²⁷

Lyhyesti ilmaistuna noudattaakseen osatekijää ”yksilöity” rekisterinpitäjän on

- i) täsmennettävä tarkoitus takeena siitä, ettei tietoja käytetä muuhun kuin alkuperäiseen tarkoitukseen,
- ii) noudatettava tarkkuutta suostumusta koskevissa pyynnöissä sekä
- iii) eroteltava selkeästi tiedot, joiden osalta hankitaan suostumus tietojenkäsittelytoimintoihin, muita asioita koskevista tiedoista.

Osatekijä i): Yleisen tietosuojasetuksen 5 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaan pätevän suostumuksen hankkimista edeltää aina tietyn, nimenomaisen ja laillisen tarkoituksen

²⁶ Lisäohjeita ”tarkoitusten” määrittelystä annetaan käyttötarkoituksen rajoittamista koskevassa tietosuojatyöryhmän lausunnossa (WP 203).

²⁷ Yleisen tietosuojasetuksen johdanto-osan 43 kappaleessa todetaan, että erillinen suostumus eri käsittelytoimille tarvitaan aina silloin, kun se on asianmukaista. Olisi tarjottava tarkkoja suostumusvaihtoehtoja, jotta rekisteröidyt voivat antaa suostumuksensa erikseen eri tarkoituksiin.

määrittäminen aiottua käsittelytoimintaa varten.²⁸ Yksilöidyn suostumuksen vaatimus yhdessä 5 artiklan 1 kohdan b alakohdassa tarkoitetun käyttötarkoitussidonnaisuuden käsitteen kanssa on tae siitä, että tarkoituksia, joita varten tietoja käsitellään, ei pikku hiljaa laajenneta tai hämärretä sen jälkeen, kun rekisteröity on hyväksynyt tietojen alkuperäisen keräämisen. Tämä ilmiö eli tietojen käyttäminen muuhun kuin alkuperäiseen tarkoitukseen (function creep) on riski rekisteröidyille, koska se voi johtaa siihen, että rekisterinpitäjä tai kolmannet osapuolet käyttävät henkilötietoja odottamattomiin tarkoituksiin ja rekisteröidyn valvontamahdollisuudet vähenevät.

Jos rekisterinpitäjä soveltaa 6 artiklan 1 kohdan a alakohtaa, rekisteröityjen on aina annettava suostumus erityiseen käsittelytarkoitukseen.²⁹ *Käyttötarkoitussidonnaisuuden* käsitteen (5 artiklan 1 kohdan b alakohta ja johdanto-osan 32 kappale) mukaisesti suostumus voi kattaa eri toimintoja niin kauan kuin ne palvelevat samaa tarkoitusta. On selvää, että yksilöity suostumus voidaan hankkia vain, jos rekisteröidyille ilmoitetaan nimenomaisesti heitä koskevan tietojenkäytön aiotuista tarkoituksista.

Tarkoitusten yhteensopivuutta koskevista säännöksistä huolimatta suostumuksen on oltava yksilöity kyseistä tarkoitusta varten. Rekisteröidyt antavat suostumuksensa siinä käsityksessä, että he voivat valvoa tietojaan ja että niitä käsitellään ainoastaan kyseisiä erityisiä tarkoituksia varten. Jos rekisterinpitäjä käsittelee tietoja suostumuksen perusteella tiettyä tarkoitusta varten ja haluaa käsitellä niitä myös muuta tarkoitusta varten, sen on pyydettävä uusi suostumus tätä toista tarkoitusta varten, ellei jokin toinen laillinen peruste sovellu tilanteeseen paremmin.

[Esimerkki 11] Kaapelitelevisioverkko kerää tilaajien henkilötietoja heidän suostumuksensa perusteella, jotta se voi ehdottaa tilaajilleen kohdennetusti heitä mahdollisesti kiinnostavia uusia elokuvia heidän katselutottumustensa perusteella. Jonkin ajan kuluttua kyseinen televisioverkko päättää antaa kolmansille osapuolille mahdollisuuden lähettää (tai näyttää) kohdennettuja mainoksia tilaajan katselutottumusten perusteella. Tämän uuden tarkoituksen vuoksi tarvitaan uusi suostumus.

Osatekijä ii): Suostumusmekanismien on oltava sekä tarkkoja että yksilöityjä, jotta ne täyttävät vapaaehtoisuuden vaatimuksen. Tämä tarkoittaa sitä, että rekisterinpitäjän, joka pyytää suostumusta moniin erilaisiin tarkoituksiin, olisi tarjottava erillinen valintamahdollisuus kutakin tarkoitusta varten, jotta käyttäjät voivat antaa yksilöidyn suostumuksen erityisiin tarkoituksiin.

Osatekijä iii): Rekisterinpitäjien olisi lisäksi selostettava kussakin erillisessä suostumuksen antamista koskevassa pyynnössään tarkasti, mitä tietoja kutakin tarkoitusta varten käsitellään, jotta rekisteröidyt olisivat selvillä eri vaihtoehtoistaan ja niiden vaikutuksesta. Rekisteröidyt voivat tämän myötä antaa yksilöidyn suostumuksen. Tämä asia on päällekkäinen sen vaatimuksen kanssa, että rekisterinpitäjien on annettava selkeitä tietoja, kuten jäljempänä kohdassa 3.3 todetaan.

3.3. Tietoisuus

²⁸ Ks. käyttötarkoituksen rajoittamista koskeva tietosuojatyöryhmän lausunto (WP 203), s. 16, jossa todetaan, että epämääräinen tai yleinen tarkoitus, kuten käyttäjäkokemuksen parantaminen, markkinointitarkoitukset, tietoturvallisuustarkoitukset tai tuleva tutkimus, eivät – ilman tarkempia tietoja – yleensä täytä erityisyyden edellytystä.

²⁹ Tämä on sopusoinnussa suostumuksen määritelmästä annetun tietosuojatyöryhmän lausunnon 15/2011 (WP 187) kanssa; ks. esimerkiksi s. 17.

Yleisessä tietosuoja-asetuksessa lujitetaan suostumuksen tietoisuutta koskevaa vaatimusta. Sen 5 artiklan perusteella läpinäkyvyyden vaatimus on yksi peruseriaatteista ja liittyy läheisesti kohtuullisuuden ja lainmukaisuuden periaatteisiin. Rekisteröidyille on tärkeää tarjota tietoja ennen heidän suostumuksensa hankkimista, jotta he voivat tehdä tietoisia päätöksiä, ymmärtää, mitä he ovat hyväksymässä, ja esimerkiksi käyttää oikeuttaan peruuttaa suostumuksensa. Jos rekisterinpitäjä ei anna käyttäjille tietoa, käyttäjän valvontamahdollisuus on näennäinen ja suostumus on epäpätevä käsittelyperuste.

Jos tietoista suostumusta koskevia vaatimuksia ei noudateta, suostumus on epäpätevä ja rekisterinpitäjä saattaa rikkoa yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklaa.

3.3.1. Vähimmäisisältöä koskevat vaatimukset, jotta suostumus on ”tietoinen”

Jotta suostumus on tietoinen, rekisteröidylle on tiedotettava tietyistä osatekijöistä, joilla on ratkaiseva merkitys valinnan tekemisessä. Tietosuojatyöryhmä katsoo siksi, että pätevän suostumuksen hankkiminen edellyttää vähintään seuraavia tietoja:

- i) rekisterinpitäjän henkilöllisyys,³⁰
- ii) kunkin sellaisen käsittelytoiminnon tarkoitus, johon suostumusta pyydetään,³¹
- iii) mitä (minkä tyyppisiä) tietoja kerätään ja käytetään,³²
- iv) suostumuksen peruuttamista koskevan oikeuden olemassaolo,³³
- v) tarvittaessa selvitys tietojen käytöstä automatisoituihin päätöksiin 22 artiklan 2 kohdan c alakohdan mukaisesti,³⁴
- vi) tiedot mahdollisista tiedonsiirtojen riskeistä, jotka johtuvat tietosuojan tason riittävyyttä koskevan päätöksen ja 46 artiklassa tarkoitettujen asianmukaisten suojatoimien puuttumisesta.³⁵

Tietosuojatyöryhmä toteaa i) ja iii) kohdasta, että jos useamman (yhteisen) rekisterinpitäjän on tarkoitus käyttää pyydettyä suostumusta tai jos muiden rekisterinpitäjien, jotka haluavat käyttää alkuperäistä suostumusta, on tarkoitus siirtää tai käsitellä tietoja, kaikki kyseiset organisaatiot olisi nimettävä. Henkilötietojen käsittelijöitä ei tarvitse nimetä suostumusta koskevien vaatimusten yhteydessä, vaikka noudattaakseen yleisen tietosuoja-asetuksen 13 ja 14 artiklaa rekisterinpitäjien on toimitettava täydellinen luettelo henkilötietojen vastaanottajista tai vastaanottajaryhmistä, myös käsittelijöistä. Tietosuojatyöryhmä toteaa lopuksi, että tapauksen olosuhteista ja asiayhteydestä riippuen saatetaan tarvita lisätietoja, jotta rekisteröity voi tosiasiallisesti ymmärtää toteutettavat käsittelytoiminnot.

---

³⁰ Ks. myös yleisen tietosuoja-asetuksen johdanto-osan 42 kappale, jossa todetaan, että "[...] tietoisien suostumuksen antamiseksi rekisteröidyn olisi tiedettävä vähintään rekisterinpitäjän henkilöllisyys ja tarkoitukset, joita varten henkilötietoja on määrä käsitellä."

³¹ Ks. jälleen yleisen tietosuoja-asetuksen johdanto-osan 42 kappale.

³² Ks. myös tietosuojatyöryhmän lausunto 15/2011 suostumuksen määritelmästä (WP 187), s. 19 ja 20.

³³ Ks. yleisen tietosuoja-asetuksen 7 artiklan 3 kohta.

³⁴ Ks. myös tietosuojatyöryhmän suuntaviivat, jotka koskevat automatisoitua päätöksentekoa ja profilointia (*Guidelines on Automated individual decision-making and Profiling for the purposes of Regulation 2016/679*) (WP 251), kohta IV.B, s. 20 ja sitä seuraavat sivut.

³⁵ Yleisen tietosuoja-asetuksen 49 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaisesti nimenomaista suostumusta pyydettyäessä tarvitaan erityistietoja 46 artiklassa tarkoitettujen suojatoimien puuttumisesta. Ks. myös tietosuojatyöryhmän lausunto 15/2011 suostumuksen määritelmästä (WP 187), s. 19.

3.3.2. Miten tiedot toimitetaan?

Yleisessä tietosuoja-asetuksessa ei säädetä, missä muodossa tiedot on toimitettava, jotta noudatetaan tietoisuuden vaatimusta. Tämä tarkoittaa, että pätevät tiedot voidaan esittää eri tavoin, esimerkiksi kirjallisina tai suullisina lausumina tai ääni- tai kuvaviesteinä. Yleisessä tietosuoja-asetuksessa, lähinnä sen 7 artiklan 2 kohdassa ja johdanto-osan 32 kappaleessa, asetetaan kuitenkin useita tietoista suostumusta koskevia vaatimuksia. Tämä johtaa tiukempiin tietojen selkeyttä ja saatavuutta koskeviin vaatimuksiin.

Suostumusta pyytäessään rekisterinpitäjien olisi varmistettava, että ne käyttävät selkeää ja yksinkertaista kieltä kaikissa tapauksissa. Tämä tarkoittaa, että keskivertohenkilön eikä vain lakimiehen on voitava ymmärtää viesti helposti. Rekisterinpitäjät eivät voi hyödyntää pitkiä, vaikeasti ymmärrettäviä tietosuojaperiaatteita tai täynnä oikeudellista kieltä olevia lausumia. Suostumuksen on oltava selkeä ja selvästi erillään muista asioista, ja se on annettava helposti ymmärrettävässä ja helposti saatavilla olevassa muodossa. Tämä vaatimus tarkoittaa lähinnä sitä, ettei tietoja, jotka ovat suostumuksen antamista koskevien tietojen päätösten tekemisen kannalta merkityksellisiä, voida kätkeä yleisiin ehtoihin.³⁶

Rekisterinpitäjän on varmistettava, että suostumus annetaan sellaisten tietojen perusteella, joiden avulla rekisteröidyt voivat helposti tunnistaa, kuka rekisterinpitäjä on, ja ymmärtää, mitä he ovat hyväksymässä. Rekisterinpitäjän on kuvailtava selkeästi sen tietojenkäsittelyn tarkoitus, johon suostumusta pyydetään.³⁷

Muita tietojen saatavuutta koskevia erityisohjeita on annettu läpinäkyvyyttä koskevissa tietosuojatyöryhmän suuntaviivoissa (WP 260). Jos suostumus annetaan sähköisesti, pyynnön on oltava selkeä ja ytimekäs. Monitasoinen ja tarkka tiedon esittämistapa voi olla asianmukainen tapa käsitellä sitä kaksiosaista velvoitetta, jonka mukaan tietojen on oltava paitsi täsmällisiä ja täydellisiä myös ymmärrettäviä.

Rekisterinpitäjän on arvioitava, millainen yleisö toimittaa henkilötietoja kyseiselle organisaatiolle. Jos kohdeyleisöön esimerkiksi kuuluu alaikäisiä rekisteröityjä, rekisterinpitäjän odotetaan varmistavan, että alaikäiset voivat ymmärtää tiedot.³⁸ Määritettyään yleisönsä rekisterinpitäjien on ratkaistava, mitä tietoja niiden olisi toimitettava ja miten ne esittävät tiedot rekisteröidyille.

Yleisen tietosuoja-asetuksen 7 artiklan 2 kohdassa käsitellään ennalta muotoiltuja, suostumusta koskevia kirjallisia ilmoituksia, jotka koskevat myös muita asioita. Jos suostumusta pyydetään osana (paperimuodossa olevaa) sopimusta, suostumuksen antamista koskevan pyynnön olisi oltava selvästi erillään muista asioista. Jos paperimuodossa olevaan sopimukseen sisältyy monia näkökohtia, jotka eivät liity henkilötietojen käyttöä koskevaan suostumukseen, suostumusasiaa olisi

---

³⁶ Ilmoitus suostumuksesta on nimettävä sellaiseksi. Esimerkiksi muotoilu ”Tiedän, että...” ei täytä selkeän kielen vaatimusta.

³⁷ Ks. yleisen tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 11 kohta ja 7 artiklan 2 kohta.

³⁸ Ks. myös johdanto-osan 58 kappale, joka koskee lasten kannalta ymmärrettäviä tietoja.

käsiteltävä selkeästi erottuvalla tavalla tai erillisessä asiakirjassa. Samoin jos suostumusta pyydetään sähköisesti, suostumuksen antamista koskevan pyynnön on johdanto-osan 32 kappaleen mukaisesti oltava erillinen ja selvästi erotettava, eikä se voi olla vain ehtojen kohta.³⁹ Jotta tiedot voidaan sovittaa pienille näytöille tai tilanteisiin, joissa tiedoille varattu tila on rajallinen, tarvittaessa voidaan harkita tietojen kerroksittaista esittämistapaa, jotta käyttäjän kokemus tai tuotesuunnittelu ei häiriinny liikaa.

Noudattaakseen yleistä tietosuojasetusta rekisteröidyn suostumusta käyttävän rekisterinpitäjän on huolehdittava myös 13 ja 14 artiklassa säädetyistä erillisistä tiedotusvelvollisuuksista. Tiedotusvelvollisuuksien ja tietoista suostumusta koskevan vaatimuksen noudattaminen voi käytännössä johtaa yhdenmennyyn lähestymistapaan monissa tapauksissa. Tämä kohta on kuitenkin kirjoitettu siinä käsityksessä, että pätevä ”tietoinen” suostumus voi olla olemassa, vaikka kaikkia yleisen tietosuojasetuksen 13 ja/tai 14 artiklan osatekijöitä ei ole mainittu suostumuksen hankintaprosessissa (nämä seikat olisi tietenkin mainittava muissa yhteyksissä, kuten yrityksen tietosuojaselosteessa). Tietosuojatyöryhmä on antanut erillisiä suuntaviivoja läpinäkyvyyden vaatimuksesta.

[Esimerkki 12]

Yritys X on rekisterinpitäjä, joka on saanut valituksia siitä, että rekisteröidyille on epäselvää, mihin tietojen käyttötarkoituksiin heiltä pyydetään suostumusta. Yrityksen mielestä on varmistettava, ovatko sen suostumuksen antamista koskevassa pyynnössä olevat tiedot ymmärrettäviä rekisteröidyille. X järjestää asiakkaidensa erityisryhmistä koostuvia vapaaehtoisia testipaneeleja ja esittelee suostumusta koskevien tietojensa uudet päivitykset näille testileisöille, ennen kuin se välittää ne yrityksen ulkopuolelle. Paneelin valinnassa noudatetaan riippumattomuuden periaatetta, ja se tehdään edustavan puolueettoman tuloksen varmistavien standardien perusteella. Paneelin jäsenet saavat kyselylomakkeen ja ilmoittavat, mitä he ymmärsivät tiedoista ja millaiset pisteet he antaisivat niiden ymmärrettävyydestä ja merkityksellisyydestä. Rekisterinpitäjä jatkaa testausta, kunnes tiedot ovat paneelin mielestä ymmärrettäviä. X laatii testistä raportin ja pitää sen saatavilla tulevaa käyttöä varten. Tästä esimerkistä käy ilmi, miten X voi osoittaa, että rekisteröidyt ovat saaneet selkeät tiedot ennen suostumuksen antamista siihen, että X käsittelee heidän henkilötietojaan.

[Esimerkki 13]

Yritys käsittelee tietoja suostumuksen perusteella. Se käyttää monitasoista tietosuojaselostetta, joka sisältää suostumuksen antamista koskevan pyynnön. Yritys ilmoittaa kaikki rekisterinpitäjän perustiedot ja aiotut tietojenkäsittelytoiminnot.⁴⁰ Se ei kuitenkaan ilmoita selosteen ensimmäisellä tasolla, miten yrityksen tietosuojavastaavaan voidaan ottaa yhteyttä. Saadakseen 6 artiklassa tarkoitetun pätevän laillisen perusteen kyseinen rekisterinpitäjä hankki pätevän ”tietoisen” suostumuksen, vaikka rekisteröidylle ei toimitettu yleisen tietosuojasetuksen 13 artiklan 1 kohdan b alakohdan tai 14 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaisesti tietosuojavastaavan yhteystietoja (ensimmäisessä tietotasossa).

3.4. Yksiselitteinen tahdonilmaisu

---

³⁹ Ks. myös yleisen tietosuojasetuksen johdanto-osan 42 kappale ja direktiivi 93/13/EY, erityisesti sen 5 artikla (jonka mukaan on käytettävä selkeää ja ymmärrettävää kieltä ja epäselvissä tapauksissa tekstiä tulkitaan kuluttajan eduksi) ja 6 artikla (jonka mukaan kohtuuttomat ehdot ovat pätemättömiä; sopimus on edelleen olemassa ilman näitä kohtuuttomia ehtoja vain, jos se on edelleen järkevä, muuten koko sopimus on epäpätevä).

⁴⁰ Jos rekisterinpitäjän henkilöllisyys tai käsittelyn tarkoitus eivät ilmene monitasoisen tietosuojaselosteen ensimmäisestä tietotasosta (vaan ne sijaitsevat seuraavilla alatasoilla), rekisterinpitäjän on vaikea osoittaa, että rekisteröity on antanut tietoisen suostumuksen, ellei rekisterinpitäjä voi osoittaa, että kyseinen rekisteröity on saanut kyseessä olevat tiedot ennen suostumuksen antamista.

Yleisestä tietosuojasetuksesta käy selvästi ilmi, että suostumus edellyttää rekisteröidyn lausumaa tai selkeästi suostumusta ilmaisevaa toimea, mikä tarkoittaa, että se on aina annettava aktiivisella toimenpiteellä tai ilmoituksella. On oltava selvää, että rekisteröity on antanut suostumuksen tiettyyn käsittelyyn.

Direktiivin 95/46/EY 2 artiklan h alakohdassa suostumuksella tarkoitetaan ”tahdon ilmaisua, jolla rekisteröity hyväksyy henkilötietojensa käsittelyn”. Yleisen tietosuojasetuksen 4 artiklan 11 alakohta perustuu tähän määritelmään, ja siinä täsmennetään, että pätevä suostumus edellyttää yksiselitteistä ilmaisua, jossa annetaan *lausuma tai toteutetaan selkeästi suostumusta ilmaiseva toimi* tietosuojatyöryhmän aiemmin antaman ohjeen mukaisesti.

Selkeällä suostumusta ilmaisevalla toimella tarkoitetaan sitä, että rekisteröidyn on täytynyt toteuttaa tietoinen toimi antaakseen suostumuksen tiettyyn käsittelyyn.⁴¹ Johdanto-osan 32 kappaleessa annetaan tästä lisäohjeita. Suostumus voidaan hankkia kirjallisella tai (tallennetulla) suullisella lausumalla, myös sähköisesti.

Ehkä kaikkein sananmukaisin tapa täyttää kirjallista lausumaa koskeva edellytys on varmistaa, että rekisteröity selittää rekisterinpitäjälle lähettämässään kirjeessä tai sähköpostissa, mitä hän tarkalleen hyväksyy. Tämä ei kuitenkaan ole usein realistista. Monenmuotoiset ja -pituiset kirjalliset lausumat voivat olla yleisen tietosuojasetuksen mukaisia.

Suostumus voidaan hankkia tallennetulla suullisella lausumalla, tämän kuitenkin vaikuttamatta olemassa olevan (kansallisen) sopimusoikeuden soveltamiseen. Ennen suullisen suostumuksen antamista rekisteröidyn saatavilla olevat tiedot on otettava asianmukaisesti huomioon, Valmiiksi rastitettujen ruutujen käyttöä ei hyväksytä yleisessä tietosuojasetuksessa. Rekisteröidyn vaikenemista tai jonkin toimen toteuttamatta jättämistä tai pelkkää palvelun käytön jatkamista ei voida pitää aktiivisena valinnan ilmaisuna.

[Esimerkki 14]

Ohjelmistoa asennettaessa sovellus kysyy rekisteröidyltä suostumusta anonymisoimattomien virheraporttien käyttöön ohjelmiston parantamiseksi. Suostumuksen antamista koskevan pyynnön mukana on monitasoinen tietosuojaseloste, joka sisältää tarvittavat tiedot. Rastittamalla valinnaisen ruudun, jossa todetaan ”Hyväksyn”, käyttäjä voi pätevästi toteuttaa ”selkeän suostumusta ilmaisevan toimen” ja antaa näin suostumuksen käsittelyyn.

---

⁴¹ Ks. komission yksiköiden valmisteluasiakirja, joka koskee vaikutusten arviointia, liite 2, s. 20, 105 ja 106. Asiakirjan mukaan – kuten myös suostumusta koskevassa tietosuojatyöryhmän lausunnossa todettiin – näyttää olevan tärkeää varmistaa, että pätevä suostumus edellyttää sellaisten mekanismien käyttöä, jotka eivät jätä sijaa epäilyksille rekisteröidyn suostumuksen tarkoituksellisuudesta, mutta samalla on tehtävä selväksi, että sellaisten oletusvalintojen käyttäminen, joita rekisteröidyn on muutettava evätäkseen tietojensa käsittely (vaihtoloon perustuva suostumus), ei sinänsä ole yksiselitteinen suostumus. Näin yksilöt voisivat paremmin valvoa omia tietojaan aina, kun käsittely perustuu heidän suostumukseensa. Rekisterinpitäjiin tällä ei olisi suurta vaikutusta, koska näin ainoastaan täsmennetään ja selkeytetään nykyisen direktiivin vaikutuksia rekisteröidyn antaman pätevän ja merkityksellisen suostumuksen edellytyksiin. Erityisesti kun ”nimenomainen” suostumus – korvaamalla ”yksiselitteisen” suostumuksen – selkeyttäisi suostumusta koskevia yksityiskohtaisia sääntöjä ja suostumuksen laatua ja kun ei ole tarkoitus laajentaa tapauksia ja tilanteita, joissa (nimenomaista) suostumusta olisi käytettävä käsittelyperusteena, kyseisellä toimenpiteellä ei odoteta olevan suurta vaikutusta rekisterinpitäjiin.

Rekisterinpitäjän on myös otettava huomioon, ettei suostumusta voida hankkia samalla teolla, jolla sopimus tai palvelun yleiset ehdot hyväksytään. Yleisten ehtojen yleistä hyväksymistä ei voida pitää selkeänä suostumusta ilmaisevana toimena, jolla hyväksytään henkilötietojen käyttö. Yleisen tietosuoja-asetuksen mukaan rekisterinpitäjät eivät saa tarjota valmiiksi rastitettuja ruutuja tai opt-out-rakenteita (esim. opt-out-ruudut), joissa rekisteröidyn on tehtävä jotain suostumisen estämiseksi.⁴²

Jos suostumus on annettava sähköisen pyynnön perusteella, suostumuksen antamista koskeva pyyntö ei saisi *tarpeettomasti* häiritä sen palvelun käyttöä, jota varten suostumus annetaan.⁴³ Aktiivinen suostumusta ilmaiseva teko, jolla rekisteröity ilmoittaa suostumuksensa, voi olla tarpeen silloin, kun vähemmän rikkova tai häiritsevä tapa johtaisi monitulkintaisuuteen. Näin ollen voi olla tarpeen, että suostumuksen antamista koskeva pyyntö jossain määrin keskeyttää käyttökokemuksen, jotta pyyntö on tehokas.

Rekisterinpitäjillä on kuitenkin yleisessä tietosuoja-asetuksessa säädettyjen vaatimusten rajoissa vapaus kehittää organisaatiolleen sopiva suostumusmenettely. Tässä yhteydessä fyysisiä tekoja, kuten liikkeitä, voidaan pitää yleisen tietosuoja-asetuksen mukaisina ”selkeinä suostumusta ilmaisevina toimina”.

Rekisterinpitäjien olisi suunniteltava rekisteröidyille selkeitä suostumuksen antamista koskevia menettelyjä. Rekisterinpitäjien on vältettävä monitulkintaisuutta ja varmistettava, että toimi, jolla suostumus annetaan, voidaan erottaa muista toimista. Pelkkä verkkosivuston tavanomaisen käytön jatkaminen ei siksi ole toimintaa, jonka nojalla voitaisiin katsoa, että rekisteröity ilmaisee suostumuksensa ehdotettuun käsittelytoimeen.

[Esimerkki 15]

Palkin pyyhkäiseminen näytöllä, älykameran edessä vilkuttaminen, älypuhelimien kääntäminen ympäri myötöpäivään tai kahdeksikon muotoinen liike voivat olla vaihtoehtoja ilmaista suostumus, jos tarjotaan selkeitä tietoja ja on selvää, että kyseessä oleva liike ilmaisee tietyn pyynnön hyväksymistä (esimerkiksi ”Jos pyyhkäiset tätä palkkia vasemmalle, hyväksyt tietojen X käytön tarkoitukseen Y. Vahvista hyväksyminen toistamalla liike.”). Rekisterinpitäjän on voitava osoittaa, että suostumus on hankittu tällä tavoin, ja rekisteröityjen on voitava peruuttaa suostumus yhtä helposti kuin se annettiin.

[Esimerkki 16]

Alas vierittäminen tai verkkosivuston läpi pyyhkäiseminen ei täytä selkeästi suostumusta ilmaisevaa toimea koskevaa vaatimusta. Varoitusta siitä, että vierittämisen jatkaminen merkitsee suostumusta, voi nimittäin olla vaikea erottaa ja/tai se voi jäädä huomaamatta, jos rekisteröity vierittää nopeasti suuria tekstimääriä, eikä tällainen toimi ole riittävän yksiselitteinen.

Digitaalisessa ympäristössä monien palvelujen toiminta edellyttää henkilötietoja, joten rekisteröidyt saavat päivittäin useita suostumuksen antamista koskevia pyyntöjä, joihin on vastattava klikkaamalla ja pyyhkäisemällä. Tämä voi johtaa jonkinasteiseen klikkausväsymykseen: kun

---

⁴² Ks. yleisen tietosuoja-asetuksen 7 artiklan 2 kohta. Ks. myös evästeiden käyttöä koskevan suostumuksen hankinnasta annettu valmisteluasiakirja 02/2013 (WP 208), s. 3–6.

⁴³ Ks. yleisen tietosuoja-asetuksen johdanto-osan 32 kappale.

klikkaus toistuu liian monta kertaa, suostumusmenettelyjen varsinainen varoittava vaikutus heikentyy.

Tällöin suostumuksen antamista koskevia kysymyksiä ei enää lueta. Tämä on erityinen riski rekisteröidyille, koska suostumusta yleensä pyydetään toimiin, jotka ovat lähtökohtaisesti laittomia ilman heidän suostumustaan. Yleisessä tietosuoja-asetuksessa rekisterinpitäjät velvoitetaan kehittämään tapoja ratkaista tämä ongelma.

Usein mainittu esimerkki siitä, miten tämä voidaan tehdä verkkoympäristössä, on internetin käyttäjien suostumuksen hankkiminen heidän selainasetustensa kautta. Tällaisten asetusten kehittämisessä olisi otettava huomioon yleisessä tietosuoja-asetuksessa säädetyt pätevää suostumusta koskevat edellytykset, esimerkiksi se, että kutakin aiottua tarkoitusta varten tarvitaan tarkka suostumus ja että toimitettavissa tiedoissa olisi nimettävä rekisterinpitäjät.

Suostumus on joka tapauksessa hankittava aina ennen kuin rekisterinpitäjä aloittaa sellaisen henkilötietojen käsittelyn, johon tarvitaan suostumus. Tietosuojatyöryhmä on johdonmukaisesti todennut aiemmissa lausunnoissa, että suostumus olisi annettava ennen käsittelytoimintaa.⁴⁴ Tätä selvästikin edellytetään, vaikka yleisen tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 11 alakohdassa ei sanamuodon perusteella säädetä, että suostumus on annettava ennen käsittelytoimintaa. Tätä tulkintaa tukevat 6 artiklan 1 kohdan otsikko ja 6 artiklan 1 kohdan a alakohdan sanamuoto ”on antanut”. Asetuksen 6 artiklasta ja johdanto-osan 40 kappaleesta seuraa loogisesti, että pätevä laillinen peruste on oltava olemassa ennen tietojenkäsittelyn aloittamista. Suostumus olisi siksi annettava ennen käsittelytoimintaa. Lähtökohtaisesti voi riittää, että rekisteröidyltä pyydetään suostumus kerran. Rekisterinpitäjien on kuitenkin hankittava uusi erityinen suostumus, jos tietojenkäsittelyn tarkoitukset muuttuvat tai uusia tarkoituksia tulee näköpiiriin suostumuksen hankkimisen jälkeen.

4. Nimenomaisen suostumuksen hankkiminen

Nimenomaista suostumusta edellytetään tietyissä tilanteissa, joissa on vakava tietoturvariski ja joissa siten pidetään asianmukaisena, että yksilöllä on laaja mahdollisuus valvoa henkilötietojaan. Yleisessä tietosuoja-asetuksessa nimenomaisella suostumuksella on merkitystä erityisten tietoryhmien käsittelyä koskevassa 9 artiklassa, 49 artiklan säännöksissä, jotka koskevat tiedonsiirtoja kolmansiin maihin tai kansainvälisille järjestöille riittävien takeiden puuttuessa,⁴⁵ ja 22 artiklassa, joka koskee automatisoituja yksittäispäätöksiä, profilointi mukaan luettuna.⁴⁶

---

⁴⁴ Tietosuojatyöryhmä on esittänyt johdonmukaisesti tämän kannan suostumuksen määritelmästä annetusta lausunnosta 15/2011 (WP 187, s. 30 ja 31) lähtien.

⁴⁵ Yleisen tietosuoja-asetuksen 49 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaan nimenomainen suostumus voi poistaa kiellon siirtää tietoja maihin, joissa ei ole riittävää tietosuojan tasoa koskevaa lainsäädäntöä. Ks. myös 24. lokakuuta 1995 annetun direktiivin 95/46/EY 26 artiklan 1 kohdan yhteisestä tulkinnasta annettu valmisteluasiakirja (WP 114), s. 11, jossa tietosuojatyöryhmä totesi, että määrääjoin tai jatkuvasti tapahtuviin tiedonsiirtoihin annettava suostumus on epäasianmukainen.

⁴⁶ Yleisen tietosuoja-asetuksen 22 artiklaan sisältyy säännöksiä, joilla suojellaan rekisteröityjä pelkästään automaattiseen käsittelyyn, kuten profilointiin, perustuvilta päätöksiltä. Tällä perusteella tehdyt päätökset ovat sallittuja tiettyjen oikeudellisten edellytysten täytyttyä. Suostumuksella on keskeinen merkitys tässä suojelumekanismissa, sillä yleisen tietosuoja-asetuksen 22 artiklan 2 kohdan c alakohdassa tehdään selväksi, että rekisteröidyn nimenomaisella

Yleisessä tietosuoja-asetuksessa säädetään, että ”tavanomainen” suostumus edellyttää ”suostumusta ilmaisevaa lausumaa tai selkeästi suostumusta ilmaisevan toimen toteuttamista”. Koska yleisessä tietosuoja-asetuksessa säädetty ”tavanomaista” suostumusta koskeva edellytys on jo nostettu korkeammalle tasolle verrattuna direktiivissä 95/46/EY säädettyyn suostumusta koskevaan edellytykseen, on selvennettävä, mitä lisätoimia rekisterinpitäjän olisi toteutettava hankkiakseen rekisteröidyn *nimenomaisen* suostumuksen yleisen tietosuoja-asetuksen mukaisesti.

Ilmauksella ’*nimenomainen*’ viitataan tapaan, jolla rekisteröity ilmaisee suostumuksen. Se tarkoittaa, että rekisteröidyn on annettava yksiselitteinen suostumusta ilmaiseva lausuma. Selvä tapa varmistaa nimenomainen suostumus olisi suostumuksen nimenomainen vahvistaminen kirjallisessa lausumassa. Rekisterinpitäjä voisi tarvittaessa varmistaa, että rekisteröity on allekirjoittanut kirjallisen lausuman, jotta myöhemmin ei ole mitään epäilystä eikä näytön puutetta.⁴⁷

Tällainen allekirjoitettu lausuma ei ole kuitenkaan ainoa tapa hankkia nimenomaista suostumusta, eikä voida sanoa, että yleisessä tietosuoja-asetuksessa vaadittaisiin kirjallinen ja allekirjoitettu lausuma kaikissa olosuhteissa, joissa edellytetään pätevää nimenomaista suostumusta. Esimerkiksi digitaalisessa ympäristössä tai verkkoympäristössä rekisteröity voi pystyä antamaan edellytettävän lausuman täyttämällä sähköisen lomakkeen, lähettämällä sähköpostin, lataamalla skannatun asiakirjan, jossa on hänen allekirjoituksensa, tai käyttämällä sähköistä allekirjoitusta. Teoriassa myös suullisten lausumien käyttö voi olla riittävän yksiselitteinen tapa hankkia pätevää nimenomainen suostumus, mutta rekisterinpitäjän voi olla vaikea osoittaa, että kaikki pätevän nimenomaisen suostumuksen edellytykset täyttyivät lausumaa tallennettaessa.

Organisaatio voi hankkia nimenomaisen suostumuksen myös puhelinkeskustelulla, jos valintaa koskevat tiedot ovat asianmukaisia, ymmärrettäviä ja selkeitä ja jos se pyytää rekisteröityä antamaan nimenomaisen vahvistuksen (esim. painamalla nappia tai antamalla suullisen vahvistuksen).

[Esimerkki 17] Rekisterinpitäjä voi hankkia verkkosivustollaan käyvältä nimenomaisen suostumuksen myös tarjoamalla sen antamista varten ruudun, joka sisältää kyllä- ja ei-valintaruudut, jos suostumus ilmaistaan tekstissä selvästi esimerkiksi lausumalla ”Annan täten suostumukseni tietojeni käsittelyyn” eikä esimerkiksi ”Minulle on selvää, että tietojani käsitellään”. On sanomattakin selvää, että tietoisien suostumuksen edellytykset sekä muut pätevän suostumuksen hankkimista koskevat edellytykset on täytettävä.

[Esimerkki 18] Kosmeettisen kirurgian klinikka pyytää potilaalta nimenomaista suostumusta hänen potilaskertomuksensa siirtämiseen asiantuntijalle, jolta pyydetään toista mielipidettä potilaan tilasta. Potilaskertomus on digitaalinen tiedosto. Tietojen erityisluonteen vuoksi klinikka pyytää rekisteröidyltä

---

suostumuksella rekisterinpitäjä voi tehdä häneen mahdollisesti merkittävästi vaikuttavia automatisoituja päätöksiä, profilointi mukaan luettuna. Tietosuojatyöryhmä on laatinut tästä asiasta erilliset suuntaviivat, jotka koskevat automatisoitua päätöksentekoa ja profilointia (*Guidelines on Automated individual decision-making and Profiling for the purposes of Regulation 2016/679*, WP 251, 3.10.2017).

⁴⁷ Ks. myös tietosuojatyöryhmän lausunto 15/2011 suostumuksen määritelmästä (WP 187), s. 25.

sähköistä allekirjoitusta hankkiakseen pätevän nimenomaisen suostumuksen ja voidakseen osoittaa, että nimenomainen suostumus oli saatu.⁴⁸

Nimenomaisen suostumuksen pätevyys voidaan varmistaa myös suostumuksen kaksivaiheisella varmistamisella. Rekisteröidylle esimerkiksi lähetetään sähköposti, jossa tiedotetaan rekisterinpitäjän aikomuksesta käsitellä potilastietoja. Rekisterinpitäjä selittää sähköpostissa, että hän pyytää suostumusta erityisten tietojen käyttöön erityistä tarkoitusta varten. Jos rekisteröity hyväksyy kyseisten tietojen käytön, rekisterinpitäjä pyytää häntä vastaamaan sähköpostiviestillä, joka sisältää toteamuksen ”Hyväksyn”. Kun vastaus on lähetetty, rekisteröity saa varmistuslinkin, jota on klikattava, tai varmistuskoodin sisältävän tekstiviestin, jotta sopimus voidaan vahvistaa.

”Tarvetta sopimuksen täytäntöön panemiseksi” ei yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdassa tunnusteta poikkeukseksi yleisestä kiellosta käsitellä erityisiä tietoryhmiä. Rekisterinpitäjien ja jäsenvaltioiden olisi tämän ongelman ratkaisemiseksi tarkasteltava 9 artiklan 2 kohdan b–j alakohdassa säädettyjä erityisiä poikkeuksia. Jos mitään b–j alakohdassa säädettyistä poikkeuksista ei voida soveltaa, nimenomaisen suostumuksen hankkiminen yleisessä tietosuoja-asetuksessa säädettyjen pätevää suostumusta koskevien edellytysten mukaisesti on ainoa mahdollinen lainmukainen poikkeus, jonka perusteella tällaisia tietoja voidaan käsitellä.

[Esimerkki 19]

Lentoyhtiö Holiday Airways tarjoaa avustettua matkustuspalvelua matkustajille, jotka eivät voi matkustaa ilman apua esimerkiksi vamman vuoksi. Asiakas varaa lennon Amsterdamista Budapestiin ja pyytää matkustusapua lentokoneeseen siirtymisessä. Holiday Airways pyytää asiakasta toimittamaan tietoja terveydentilastaan, jotta se voi järjestää hänelle asianmukaiset palvelut (on monia mahdollisuuksia, sillä matkustajalle voidaan esimerkiksi järjestää pyörätuoli saapumisportille tai avustaja, joka matkustaa hänen kanssaan paikasta A paikkaan B). Holiday Airways pyytää nimenomaista suostumusta kyseisen asiakkaan terveystietojen käsittelyyn pyydetyn matkustusavun järjestämistä varten. Suostumuksen perusteella käsiteltävien tietojen olisi oltava tarpeen pyydetyn palvelun suorittamiseksi. Lisäksi Budapestiin on edelleen saatavilla lentoja ilman matkustusapua. On huomattava, ettei 7 artiklan 4 kohtaa sovelleta, koska kyseiset tiedot ovat tarpeen pyydetyn palvelun suorittamiseksi.

[Esimerkki 20]

Menestynyt yritys on erikoistunut tilaustyönä valmistettavien laskettelu- ja lumilautailulasien sekä muuntuyppisten tilauksesta valmistettavien ulkourheiluun tarkoitettujen silmälasien tarjoamiseen. Tarkoituksena on, että niitä voitaisiin käyttää ilman omia silmälasia. Yritys vastaanottaa tilauksia keskitetysti ja toimittaa tuotteita yhdestä paikasta kaikkialle EU:hun. Voidakseen tarjota tilaustuotteitaan likinäköisille asiakkaille kyseinen rekisterinpitäjä pyytää suostumuksen asiakkaiden silmien terveydentilaa koskevien tietojen käyttöön. Asiakkaat toimittavat tarvittavat terveystiedot, kuten silmälasiansa määräystä koskevat tiedot, verkossa tilausta tehdessään. Pyydettyjä tilaustyönä valmistettavia silmälasia ei voida toimittaa ilman kyseisiä tietoja. Yritys tarjoaa silmälasia myös vakiovahvuuksilla. Asiakkaat, jotka eivät halua jakaa terveystietojaan, voivat valita vakioversion. Tästä syystä edellytetään 9 artiklassa tarkoitettua nimenomaista suostumusta, ja suostumusta voidaan pitää vapaaehtoisesti annettuna.

5. Pätevän suostumuksen hankkimista koskevat lisäedellytykset

⁴⁸ Tämä esimerkki ei vaikuta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisiin transaktioihin liittyvistä luottamuspalveluista sisämarkkinoilla ja direktiivin 1999/93/EY kumoamisesta 23 päivänä heinäkuuta 2014 annettuun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (EU) N:o 910/2014.

Yleisessä tietosuoja-asetuksessa edellytetään, että rekisterinpitäjät tekevät lisäjärjestelyjä varmistaakseen, että ne hankkivat pätevän suostumuksen, ylläpitävät sitä ja voivat osoittaa sen. Yleisen tietosuoja-asetuksen 7 artiklassa säädetään tällaisista pätevää suostumusta koskevista lisäedellytyksistä, ja siihen sisältyy erityissäännöksiä suostumusten dokumentoinnista ja oikeudesta peruuttaa suostumus helposti. Yleisen tietosuoja-asetuksen 7 artiklaa sovelletaan myös suostumukseen, johon viitataan asetuksen muissa artikloissa, esimerkiksi 8 ja 9 artiklassa. Seuraavassa annetaan ohjeita pätevän suostumuksen osoittamista koskevasta lisäedellytyksestä ja suostumuksen peruuttamisesta.

5.1.Suostumuksen osoittaminen

Yleisen tietosuoja-asetuksen 7 artiklan 1 kohdassa esitetään selkeästi rekisterinpitäjän nimenomainen velvollisuus osoittaa rekisteröidyn suostumus. Todistustaakka on rekisterinpitäjällä 7 artiklan 1 kohdan mukaisesti.

Johdanto-osan 42 kappaleessa todetaan seuraavaa: ”*Kun tietojenkäsittely perustuu rekisteröidyn suostumukseen, rekisterinpitäjän olisi voitava osoittaa, että rekisteröity on antanut suostumuksensa käsittelytoimiin.*”

Rekisterinpitäjät voivat vapaasti kehittää menetelmiä, jotta ne voivat noudattaa kyseistä säännöstä päivittäisiin toimiinsa sopivalla tavalla. Samaan aikaan velvollisuus sen osoittamiseen, että rekisterinpitäjä on hankkinut pätevän suostumuksen, ei itsessään pitäisi aiheuttaa liiallista ylimääräistä tietojenkäsittelyä. Tämä tarkoittaa, että rekisterinpitäjillä olisi oltava riittävästi tietoja, jotta ne voivat osoittaa yhteyden käsittelyyn (osoittaakseen, että suostumus oli hankittu), mutta ne eivät saisi kerätä enemmän tietoja kuin on tarpeen.

Rekisterinpitäjän tehtävänä on osoittaa, että rekisteröidyltä on saatu pätevä suostumus. Yleisessä tietosuoja-asetuksessa ei säädetä tarkasti, miten tämä on tehtävä. Rekisterinpitäjän on kuitenkin voitava osoittaa, että rekisteröity on antanut suostumuksensa yksittäistapauksessa. Suostumuksen osoittamista koskeva velvollisuus jatkuu kyseessä olevan tietojenkäsittelytoiminnan keston ajan. Käsittelytoiminnan päätyttyä suostumusta koskevia todisteita ei saisi säilyttää kauemmin kuin on ehdottoman välttämätöntä lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi tai oikeudellisen vaateen laatimiseksi, esittämiseksi tai puolustamiseksi 17 artiklan 3 kohdan b ja e alakohdan mukaisesti.

Rekisterinpitäjä voi esimerkiksi ylläpitää saatujen suostumusta ilmaisevien lausumien rekisteriä, jolloin se voi osoittaa, miten ja milloin suostumus hankittiin ja mitä tietoja rekisteröidylle tuossa yhteydessä annettiin. Rekisterinpitäjän on pystyttävä osoittamaan, että rekisteröidylle toimitettiin tarvittavat tiedot ja että rekisterinpitäjän työnkulku täytti kaikki pätevälle suostumukselle asetetut merkitykselliset kriteerit. Tämän yleisessä tietosuoja-asetuksessa säädetyn velvoitteen taustalla on se, että rekisterinpitäjien on oltava vastuussa pätevän suostumuksen hankkimisesta rekisteröidyltä samoin kuin suostumusmenettelyistä, jotka ne ovat ottaneet käyttöön. Esimerkiksi verkkoympäristössä rekisterinpitäjä voisi säilyttää tiedot istunnosta, jossa suostumus ilmaistiin, selvityksen istunnon aikana toteutetuista suostumuksen hankkimisvaiheista sekä kopion rekisteröidylle tuolloin esitetyistä tiedoista. Pelkkä viittaus kyseisen verkkosivuston oikeaan konfigurointiin ei riittäisi.

[Esimerkki 21] Sairaala perustaa Hanke X -nimisen tieteellisen tutkimusohjelman, johon tarvitaan oikeiden potilaiden hammastietoja. Osanottajat rekrytoidaan soittamalla potilaille, jotka vapaaehtoisesti hyväksyvät sen, että heidät lisätään sellaisten ehdokkaiden listalle, joihin saatetaan ottaa yhteyttä tätä tarkoitusta varten. Rekisterinpitäjä pyytää rekisteröidyiltä nimenomaisen suostumuksen hammastietojensa käyttöön. Suostumus hankitaan puhelun aikana tallentamalla rekisteröidyn suullinen lausuma, jossa rekisteröity vahvistaa hyväksyvänsä tietojensa käytön hankkeen X tarkoituksiin.

Yleisessä tietosuojasetuksessa ei säädetä erityisestä suostumuksen kestoa koskevasta aikarajasta. Suostumuksen kesto riippuu asiayhteydestä, alkuperäisen suostumuksen laajuudesta ja rekisteröidyn odotuksista. Jos käsittelytoimet muuttuvat tai kehittyvät huomattavasti, alkuperäinen suostumus ei ole enää pätevä. Tällaisessa tapauksessa on hankittava uusi suostumus.

Tietosuojatyöryhmä suosittelee parhaana käytäntönä suostumuksen uudistamista asianmukaisin väliajoin. Kaikkien tietojen toimittaminen uudelleen auttaa varmistamaan, että rekisteröidyllä on jatkuvasti asianmukaiset tiedot siitä, miten hänen tietojensa käytetään ja miten hän voi käyttää oikeuksiaan.⁴⁹

5.2.Suostumuksen peruuttaminen

Suostumuksen peruuttamisella on näkyvä sija yleisessä tietosuojasetuksessa. Yleiseen tietosuojasetukseen sisältyviä suostumuksen peruuttamista koskevia säännöksiä ja johdanto-osan kappaleita voidaan pitää tietosuojatyöryhmän lausunnoissa⁵⁰ esitetyn, kyseistä asiaa koskevan tulkinnan kodifiointina.

Yleisen tietosuojasetuksen 7 artiklan 3 kohdan mukaan rekisterinpitäjän on varmistettava, että rekisteröity voi peruuttaa suostumuksen milloin tahansa yhtä helposti kuin se on annettu. Yleisessä tietosuojasetuksessa ei säädetä, että suostumus on annettava ja peruutettava aina samalla toimella.

Kun suostumus hankitaan sähköisesti vain yhdellä hiiren klikkauksella, näytön pyyhkäisyllä tai näppäimistön painalluksella, rekisteröityjen on kuitenkin voitava käytännössä peruuttaa suostumus yhtä helposti. Jos suostumus hankitaan käyttämällä palvelukohtaista käyttöliittymää (esimerkiksi verkkosivuston, sovelluksen, sisäänkirjautumistilin tai IoT-laitteen käyttöliittymän kautta tai sähköpostitse), on selvää, että rekisteröidyn on voitava peruuttaa suostumus saman sähköisen käyttöliittymän kautta, koska toiseen käyttöliittymään vaihtaminen pelkästään suostumuksen peruuttamisen takia edellyttäisi kohtuutonta vaivannäköä. Rekisteröidyn olisi lisäksi voitava peruuttaa suostumuksensa ilman, että siitä aiheutuu hänelle haittaa. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että rekisterinpitäjän on mahdollistettava suostumuksen peruuttaminen maksutta tai alentamatta palvelun tasoa.⁵¹

---

⁴⁹ Ks. läpinäkyvyyttä koskevat tietosuojatyöryhmän suuntaviivat. [Viittaus viimeistellään, kun asiakirja on saatavilla.]

⁵⁰ Tietosuojatyöryhmä on käsitellyt tätä asiaa suostumusta koskevassa lausunnossaan (ks. lausunto 15/2011 suostumuksen määritelmästä (WP 187), s. 9, 13, 20, 27, 32 ja 33) ja mm. sijaintitietojen käyttöä koskevassa lausunnossaan (ks. lausunto 5/2005 sijaintitietojen käytöstä lisäarvopalvelujen tarjoamisen yhteydessä (WP 115), s. 7).

⁵¹ Ks. myös tietosuojatyöryhmän lausunto 4/2010 henkilötietojen käyttöä suoramarkkinoinnissa koskevasta Euroopan suoramarkkinointiliiton (FEDMA) eurooppalaisista käytäntösäännöistä (WP 174) ja lausunto sijaintitietojen käytöstä lisäarvopalvelujen tarjoamisen yhteydessä (WP 115).

[Esimerkki 22] Musiikkifestivaali myy lippuja verkossa toimivan lippujen välittäjän kautta. Jokaisen verkossa tapahtuvan lipunmyynnin yhteydessä pyydetään suostumus yhteystietojen käyttämiseen markkinointitarkoituksissa. Ilmaistakseen suostumuksensa tähän tarkoitukseen asiakkaat voivat valita Ei tai Kyllä. Rekisterinpitäjä ilmoittaa asiakkaille, että heillä on mahdollisuus peruuttaa suostumus. He voivat tehdä sen soittamalla maksutta puhelinpalveluun arkisin klo 8–17. Esimerkin tapauksessa rekisterinpitäjä ei noudata yleisen tietosuoja-asetuksen 7 artiklan 3 kohtaa. Suostumuksen peruuttaminen edellyttää tässä tapauksessa puhelua palvelun aukioloaikana, mikä on vaivalloisempaa kuin yksi hiiren painallus, joka tarvitaan, kun suostumus annetaan verkossa toimivan lippujen välittäjän jatkuvasti auki olevalla sivustolla.

Helppoa peruuttamista koskevaa edellytystä pidetään yleisessä tietosuoja-asetuksessa pätevän suostumuksen välttämättömänä osatekijänä. Jos peruuttamisoikeus ei täytä yleisessä tietosuoja-asetuksessa säädettyjä vaatimuksia, rekisterinpitäjän suostumusmenettelyssä ei noudateta kyseistä asetusta. Kuten edellä kohdassa 3.1 todettiin *tietois*en suostumuksen edellytyksestä, rekisterinpitäjän on yleisen tietosuoja-asetuksen 7 artiklan 3 kohdan mukaisesti ennen varsinaista suostumuksen antamista tiedotettava rekisteröidylle oikeudesta peruuttaa suostumus. Lisäksi rekisterinpitäjän on läpinäkyvyyttä koskevan velvoitteen mukaisesti tiedotettava rekisteröidylle, miten he voivat käyttää oikeuksiaan.⁵²

Yleisesti voidaan todeta, että jos suostumus peruutetaan, kaikki tietojenkäsittelytoimet, jotka ovat perustuneet suostumukseen ja jotka on toteutettu ennen suostumuksen peruuttamista yleisen tietosuoja-asetuksen mukaisesti, ovat edelleen lainmukaisia, mutta rekisterinpitäjän on lopetettava kyseiset käsittelytoimet. Jos tietojen käsittelylle (esim. edelleen säilyttämiselle) ei ole muuta laillista perustetta, rekisterinpitäjän on poistettava tiedot.⁵³

Kuten näissä suuntaviivoissa jo mainittiin, rekisterinpitäjien on erittäin tärkeää ennen tietojen keräämistä arvioida tarkoituksia, joita varten tietoja tosiasiaa käsitellään, sekä käsittelyn laillisia perusteita. Yritykset tarvitsevat henkilötietoja usein erilaisiin tarkoituksiin, ja niiden käsittely perustuu useampaan kuin yhteen lailliseen perusteeseen. Asiakkaan tietojen käsittely voi perustua esimerkiksi sopimukseen ja suostumukseen. Suostumuksen peruuttaminen ei näin ollen tarkoita, että rekisterinpitäjän on poistettava tiedot, joita käsitellään sellaista tarkoitusta varten, joka perustuu rekisteröidyn kanssa tehdyn sopimuksen täytäntöönpanoon. Rekisterinpitäjien olisi siksi alusta alkaen tehtävä selväksi se, mihin tarkoitukseen mitään tietojen osaa käsitellään ja mitä laillista perustetta käytetään.

Rekisterinpitäjät ovat velvollisia poistamaan suostumuksen perusteella käsitellyt tiedot heti, kun suostumus peruutetaan, jos ei ole mitään muuta tarkoitusta, joka oikeuttaa niiden säilyttämisen.⁵⁴

Tämän tilanteen lisäksi, joka kuuluu yleisen tietosuoja-asetuksen 17 artiklan 1 kohdan b alakohdan soveltamisalaan, yksittäinen rekisteröity voi pyytää poistamaan muita häntä koskevia tietoja, joita käsitellään muun laillisen perusteen nojalla, esimerkiksi 6 artiklan 1 kohdan b alakohdan

⁵² Yleisen tietosuoja-asetuksen johdanto-osan 39 kappaleessa, jossa viitataan kyseisen asetuksen 13 ja 14 artiklaan, todetaan, että ”luonnollisille henkilöille olisi tiedotettava henkilötietojen käsittelyyn liittyvistä riskeistä, säännöistä, suojatoimista ja oikeuksista sekä siitä, miten he voivat käyttää tällaista käsittelyä koskevia oikeuksiaan”.

⁵³ Ks. yleisen tietosuoja-asetuksen 17 artiklan 1 kohdan b alakohta ja 3 kohta.

⁵⁴ Muulla käsittelyn oikeuttavalla tarkoituksella on tällöin oltava oma erillinen oikeusperusteensa. Tämä ei tarkoita sitä, että rekisterinpitäjä voi vaihtaa suostumuksesta toiseen lailliseen perusteeseen; ks. jäljempänä kohta 6.

perusteella.⁵⁵ Rekisterinpitäjät ovat velvollisia arvioimaan, onko kyseisten tietojen käsittelyä asianmukaista jatkaa, vaikka rekisteröity ei olisi pyytänyt poistamaan niitä.⁵⁶

Tapauksissa, joissa rekisteröity peruuttaa suostumuksensa ja rekisterinpitäjä haluaa jatkaa henkilötietojen käsittelyä muun laillisen perusteen nojalla, rekisterinpitäjä ei voi mitään ilmoittamatta siirtyä (peruutetusta) suostumuksesta tähän toiseen lailliseen perusteeseen. Kaikki käsittelyn laillisten perusteiden muutokset on ilmoitettava rekisteröidylle 13 ja 14 artiklassa säädettyjen tiedotusvaatimusten mukaisesti ja yleistä avoimuuden periaatetta noudattaen.

6. Suostumuksen ja muiden yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklassa säädettyjen laillisten perusteiden välinen vuorovaikutus

Yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklassa vahvistetaan lainmukaisen henkilötietojen käsittelyn edellytykset ja esitetään kuusi laillista perustetta, joita rekisterinpitäjä voi käyttää. Jonkin mainitun perusteen soveltamisesta on päätettävä ennen käsittelytoimintaa, ja perustetta on sovellettava tiettyä tarkoitusta varten.⁵⁷

Tässä yhteydessä on tärkeää panna merkille, että jos rekisterinpitäjä päättää käyttää suostumusta johonkin käsittelyn osaan, sen on oltava valmis noudattamaan tätä valintaa ja lopetettava kyseinen käsittelyn osa, jos yksilö peruuttaa suostumuksen. Yksilöille olisi täysin kohtuutonta, että lähetetään viesti tietojen käsittelystä suostumuksen perusteella, vaikka tosiasiassa käytetään jotain toista laillista perustetta.

Toisin sanoen rekisterinpitäjä ei voi vaihtaa suostumuksesta toisiin laillisiin perusteisiin. Käsittelyä ei esimerkiksi voida perustella takautuvasti oikeutettua etua koskevalla perusteella, jos suostumuksen pätevyyden kanssa on ilmennyt ongelmia. Koska rekisterinpitäjän käyttämä laillinen peruste on ilmoitettava henkilötietojen keräämisen yhteydessä, rekisterinpitäjän on täytynyt päättää sovellettava laillinen peruste ennen tietojen keräämistä.

7. Erityiset alat, joihin yleisessä tietosuoja-asetuksessa kiinnitetään huomiota

7.1. Lapset (8 artikla)

Nykyiseen direktiiviin verrattuna yleisessä tietosuoja-asetuksessa luodaan uusi suojan taso käsiteltäessä heikossa asemassa olevien luonnollisten henkilöiden, varsinkin lasten, henkilötietoja. Asetuksen 8 artiklassa asetetaan lisävelvoitteita, joilla varmistetaan lapsille parempi tietosuojan taso tietoyhteiskunnan palveluissa. Vahvistetun suojan syyt täsmennetään johdanto-osan 38 kappaleessa seuraavasti: *"[...] he eivät välttämättä ole kovin hyvin perillä henkilötietojen käsittelyyn liittyvistä riskeistä, seurauksista, asianomaisista suojatoimista tai omista oikeuksistaan."* Johdanto-osan 38 kappaleessa todetaan lisäksi, että *"Tällaista erityistä suojaa olisi sovellettava etenkin lasten henkilötietojen käyttämis[een] markkinointitarkoituksiin tai henkilö- tai käyttäjäprofiilien luomiseen ja lapsia koskevien henkilötietojen keräämis[een], kun käytetään suoraan lapsille*

⁵⁵ Ks. yleisen tietosuoja-asetuksen 17 artikla, mahdolliset poikkeukset mukaan luettuina, ja johdanto-osan 65 kappale.

⁵⁶ Ks. myös yleisen tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan e alakohta.

⁵⁷ Rekisterinpitäjän on ilmoitettava tietojenkäsittelyn tarkoituksesta ja perusteesta rekisteröidylle 13 artiklan 1 kohdan c alakohdan ja/tai 14 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaisesti.

tarjottuja palveluja”. Sana ”etenkin” osoittaa, ettei erityinen suoja rajoitu markkinointiin tai profilointiin vaan käsittää laajemman ”lapsia koskevien henkilötietojen keräämisen”.

Asetuksen 8 artiklan 1 kohdassa säädetään, että jos suostumusta sovelletaan, katsotaan, että kun kyseessä on tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoaminen suoraan lapselle, lapsen henkilötietojen käsittely on lainmukaista, jos lapsi on vähintään 16-vuotias. Jos lapsi on alle 16 vuotta, tällainen käsittely on lainmukaista vain siinä tapauksessa ja siltä osin kuin lapsen vanhempainvastuunkantaja on antanut siihen suostumuksen tai valtuutuksen.⁵⁸ Yleinen tietosuoja-asetus on joustava pätevän suostumuksen ikärajan osalta, sillä jäsenvaltiot voivat lainsäädännössään säätää alemmasta iästä, mutta se ei saa olla alle 13 vuotta.

Kuten edellä kohdassa 3.1 todettiin tietoisesta suostumuksesta, tietojen on oltava ymmärrettäviä rekisterinpitäjän kohdeyleisölle, ja lasten asemaan on kiinnitettävä erityistä huomiota. Jotta rekisterinpitäjä voi hankkia ”tietoisesta suostumuksesta” lapselta, sen on selitettävä lapselle selkeällä ja yksinkertaisella kielellä, miten se aikoo käsitellä keräämiään tietoja.⁵⁹ Jos vanhemman on tarkoitus antaa suostumus, tarvitaan riittävä määrä tietoja, joiden avulla aikuiset voivat tehdä tietoisesta päätöksen.

Edellä esitetyn perusteella on selvää, että 8 artiklaa sovelletaan vain, jos seuraavat edellytykset täyttyvät:

- käsittely liittyy tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamiseen suoraan lapselle;^{60, 61}
- käsittely perustuu suostumukseen.

7.1.1. Tietoyhteiskunnan palvelut

Termin ’tietoyhteiskunnan palvelut’ laajuutta määriteltäessä yleisen tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 25 alakohdassa viitataan direktiiviin 2015/1535.

Kyseisen määritelmän laajuutta arvioidessaan tietosuojatyöryhmä viittaa myös Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöön⁶². Unionin tuomioistuin totesi, että *tietoyhteiskunnan palvelut*

---

⁵⁸ Rajoittamatta jäsenvaltioiden lainsäädännön mahdollisuutta poiketa ikärajasta; ks. 8 artiklan 1 kohta.

⁵⁹ Tämä velvoite vahvistetaan yleisen tietosuoja-asetuksen johdanto-osan 58 kappaleessa, jossa todetaan, että rekisterinpitäjän olisi tarvittaessa varmistettava, että lapset voivat ymmärtää toimitettavat tiedot.

⁶⁰ Yleisen tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 25 alakohdan mukaan ’tietoyhteiskunnan palveluilla’ tarkoitetaan palveluja, jotka määritellään direktiivin 2015/1535 1 artiklan 1 kohdan b alakohdassa seuraavasti: ”b) ’palvelulla’ [tarkoitetaan] kaikkia tietoyhteiskunnan palveluja, toisin sanoen kaikkia etäpalveluina sähköisessä muodossa palvelun vastaanottajan henkilökohtaisesta pyynnöstä toimitettavia palveluja, joista tavallisesti maksetaan korvaus. Tässä määritelmässä tarkoitetaan: i) ’etäpalvelulla’ palvelua, joka toimitetaan siten, että osapuolet eivät ole samanaikaisesti läsnä; ii) ilmaisulla ’sähköisessä muodossa’ palvelua, joka lähetetään lähetyspaikasta ja vastaanotetaan määränpäässä tietoja elektronisesti käsittelevien laitteiden (mukaan lukien digitaalinen pakkaaminen) tai tietojen säilytyksen avulla ja joka lähetetään, siirretään ja vastaanotetaan kokonaan linjoja, radioyhteyttä, optisia tai muita elektromagneettisia välineitä käyttäen; iii) ’palvelun vastaanottajan henkilökohtaisesta pyynnöstä toimitettavalla palvelulla’ palvelua, joka toimitetaan henkilökohtaisen pyynnön perusteella tapahtuvana tiedonsiirtona.” Ohjeellinen luettelo palveluista, joita ei tarkoiteta tässä määritelmässä, on kyseisen direktiivin liitteessä I. Ks. myös direktiivin 2000/31 johdanto-osan 18 kappale.

⁶¹ Lasten suojelua koskevan YK:n yleissopimuksen 1 artiklan mukaan ”[...] lapsella tarkoitetaan jokaista alle 18-vuotiaasta henkilöä, ellei lapseen soveltuvien lakien mukaan täysi-ikäisyyttä saavuteta aikaisemmin”; ks. 20. marraskuuta 1989 annettu YK:n yleiskokouksen päätöslauselma 44/25 (yleissopimus lasten oikeuksista).

kattavat sopimukset ja muut palvelut, jotka tehdään tai toimitetaan internetin kautta. Jos palvelussa on kaksi taloudellisesti riippumatonta osatekijää siten, että yksi tapahtuu verkossa, kuten tarjous ja tarjouksen hyväksyminen sopimuksen tekemisen yhteydessä tai tuotteisiin tai palveluihin, myös markkinointitoimiin, liittyvien tietojen toimittaminen, tämä osatekijä määritellään tietoyhteiskunnan palveluksi, kun taas toinen osatekijä, joka kattaa tavaroiden fyysisen toimituksen tai jakelun, ei sisälly tietoyhteiskunnan palvelujen käsitteeseen. Palvelun toimittaminen verkossa sisältyisi 8 artiklassa tarkoitetun käsitteen 'tietoyhteiskunnan palvelut' soveltamisalaan.

7.1.2. Suoraan lapselle tarjotut palvelut

Ilmaisu 'tarjoaminen suoraan lapselle' osoittaa, että 8 artiklaa on tarkoitus soveltaa joihinkin, mutta ei kaikkiin tietoyhteiskunnan palveluihin. Jos tietoyhteiskunnan palvelun tarjoaja tekee mahdollisille käyttäjille selväksi, että se tarjoaa palveluaan vain vähintään 18-vuotiaille, eivätkä muut todisteet (kuten sivuston sisältö tai markkinointisuunnitelmat) osoita tätä ilmoitusta vääräksi, palvelua ei pidetä suoraan lapselle tarjottuna eikä 8 artiklaa sovelleta.

7.1.3. Ikä

Yleisessä tietosuoja-asetuksessa säädetään, että *"jäsenvaltiot voivat lainsäädännössään säätää tätä tarkoitusta koskevasta alemmasta iästä, joka ei saa olla alle 13 vuotta"*. Rekisterinpitäjän on oltava perillä erilaisista kansallisista lainsäädännöistä ja otettava tällöin huomioon tarjoamiensa palvelujen kohdeyleisö. Erityisesti on huomautettava, ettei rajanylitystä palvelua tarjoavalle rekisterinpitäjälle ei aina riitä ainoastaan sen jäsenvaltion lainsäädännön noudattaminen, jossa sillä on päätoimipaikka, vaan sen on mahdollisesti noudatettava vastaavia kansallisia lainsäädäntöjä kaikissa jäsenvaltioissa, joissa se tarjoaa tietoyhteiskunnan palvelu(j)a. Tämä määräytyy sen mukaan, päättääkö jäsenvaltio käyttää rekisterinpitäjän päätoimipaikan sijaintia vai rekisteröidyn asuinpaikkaa viitekohtana kansallisessa lainsäädännössään. Jäsenvaltioiden on ennen kaikkea ajateltava lapsen etua tätä valintaa tehdessään. Työryhmä kannustaa jäsenvaltioita etsimään yhdenmukaistettua ratkaisua tässä asiassa.

Kun tietoyhteiskunnan palveluja tarjotaan lapsille suostumuksen perusteella, rekisterinpitäjien odotetaan toteuttavan kohtuulliset toimenpiteet tarkistaakseen, että käyttäjä on saavuttanut digitaalisen suostumuksen ikärajan, ja näiden toimenpiteiden olisi oltava oikeasuhteisia käsittelytoimien luonteeseen ja riskeihin nähden.

Jos käyttäjät toteavat saavuttaneensa digitaalisen suostumuksen ikärajan, rekisterinpitäjä voi toteuttaa asianmukaisia tarkastuksia varmistaakseen tämän lausuman todenperäisyyden. Vaikka yleisessä tietosuoja-asetuksessa ei nimenomaisesti säädetä kohtuullisten toimenpiteiden toteuttamisesta iän tarkistamiseksi, sitä edellytetään epäsuorasti, sillä tietojen käsittely on laitonta,

---

⁶² Ks. unionin tuomioistuimen tuomio Ker-Optika, 2.12.2010C-108/09, ECLI:EU:C:2010:725, 22 ja 28 kohta. Yhdistelmäpalvelujen yhteydessä tietosuojatyöryhmä viittaa myös tuomioon Asociación Profesional Elite Taxi v. Uber Systems Spain SL, 20.10.2017, C-434/15, ECLI:EU:C:2017:981, 40 kohta. Tässä tuomiossa todetaan, että koska tietoyhteiskunnan palvelu on erottamaton osa kokonaispalvelua, jonka pääasiallinen osatekijä on muu kuin tietoyhteiskunnan palvelu (kyseisessä tapauksessa kuljetuspalvelu), se ei vastaa tietoyhteiskunnan palvelun määritelmää.

jos lapsi antaa suostumuksen mutta ei ole riittävän vanha antamaan pätevää suostumusta omasta puolestaan.

Jos käyttäjä toteaa olevansa digitaalisen suostumuksen vähimmäisikää nuorempi, rekisterinpitäjä voi hyväksyä tämän lausuman ilman lisätarkastuksia, mutta sen on hankittava vanhemman lupa ja tarkistettava, että suostumuksen antava henkilö on vanhempainvastuunkantaja.

Iän tarkistaminen ei saisi johtaa liialliseen tietojenkäsittelyyn. Rekisteröidyn iän tarkistamiseen valitussa menettelyssä olisi arvioitava ehdotetun käsittelyn riskiä. Joissakin vähäriskisissä tilanteissa voi olla asianmukaista edellyttää, että uusi palvelun tilaaja ilmoittaa syntymävuotensa tai täyttää lomakkeen, jossa todetaan, että hän on (ei ole) alaikäinen.⁶³ Jos jossain tapauksessa herää epäilyjä, rekisterinpitäjän olisi tarkasteltava uudelleen iäntarkistusmenettelyjään ja pohdittava, tarvitaanko vaihtoehtoisia tarkastuksia.⁶⁴

7.1.4. Lasten suostumus ja vanhempainvastuu

Yleisessä tietosuojasetuksessa ei täsmennetä vanhempainvastuunkantajan antaman valtuutuksen yhteydessä sitä, millä tavalla vanhemman suostumus olisi käytännössä hankittava tai miten olisi osoitettava, että joku on oikeutettu antamaan suostumuksen.⁶⁵ Tietosuojatyöryhmä suosittelee näin ollen yleisen tietosuojasetuksen 8 artiklan 2 kohdan ja 5 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaista oikeasuhteista lähestymistapaa (tietojen minimointi). Oikeasuhteisessa lähestymistavassa voidaan keskittyä hankkimaan rajoitettu määrä tietoa, kuten vanhemman tai huoltajan yhteystiedot.

Mikä on kohtuullista varmistettaessa, että käyttäjä on riittävän vanha antamaan oman suostumuksensa ja että lapsen puolesta suostumuksen antava henkilö on vanhempainvastuunkantaja, voi riippua käsittelyyn liittyvistä riskeistä ja käytettävissä olevasta teknologiasta. Matalan riskin tapauksissa vanhempainvastuun varmistaminen sähköpostitse voi riittää. Korkean riskin tapauksissa voi sen sijaan olla asianmukaista pyytää lisänäyttöä, jotta rekisterinpitäjä voi todentaa ja säilyttää tiedot yleisen tietosuojasetuksen 7 artiklan 1 kohdan mukaisesti.⁶⁶ Kolmannen osapuolen luottamukselliset varmennuspalvelut voivat tarjota ratkaisuja, jotka minimoivat rekisterinpitäjän käsiteltävänä olevien henkilötietojen määrän.

[Esimerkki 23] Verkkopelialusta haluaa varmistaa, että alaikäiset asiakkaat tilaavat sen palveluja ainoastaan vanhempien ja huoltajien suostumuksella. Rekisterinpitäjä toteuttaa seuraavat vaiheet:

Vaihe 1: Käyttäjää pyydetään ilmoittamaan, onko hän alle vai yli 16-vuotias (tai ylittyykö vaihtoehtoinen digitaalisen suostumuksen ikäraja).

Jos käyttäjä toteaa olevansa digitaalisen suostumuksen alaikäraja nuorempi:

---

⁶³ Tämä ei ehkä ole aukoton ratkaisu kaikissa tapauksissa, mutta se on esimerkki siitä, miten tämän säännöksen yhteydessä voidaan menetellä.

⁶⁴ Ks. tietosuojatyöryhmän lausunto 5/2009 internetin sosiaalisista verkkoyhteisöistä (WP 163).

⁶⁵ Tietosuojatyöryhmä toteaa, ettei vanhempainvastuunkantaja ole aina lapsen biologinen vanhempi ja että vanhempainvastuu voi olla useammalla osapuolella, joihin voi kuulua sekä oikeushenkilöitä että luonnollisia henkilöitä.

⁶⁶ Vanhempaa tai huoltajaa voitaisiin esimerkiksi pyytää maksamaan rekisterinpitäjälle 0,01 euroa tilisiirtona ja antamaan tapahtuman viestikentässä lyhyt vahvistus siitä, että pankkitilin haltijalla on vanhempainvastuu käyttäjästä. Tarvittaessa olisi tarjottava vaihtoehtoinen varmistusmenetelmä, jotta ei syrjitä aiheettomasti henkilöitä, joilla ei ole pankkitiliä.

Vaihe 2: Palvelu ilmoittaa lapselle, että vanhemman tai huoltajan on annettava suostumus tai valtuutus käsittelyyn ennen kuin palvelu voidaan tarjota lapselle. Käyttäjää pyydetään antamaan vanhemman tai huoltajan sähköpostiosoite.

Vaihe 3: Palvelu ottaa yhteyttä vanhempaan tai huoltajaan ja hankkii tämän suostumuksen käsittelyyn sähköpostitse sekä toteuttaa kohtuulliset toimet varmistaakseen, että kyseisellä aikuisella on vanhempainvastuu.

Vaihe 4: Valitustapauksessa alusta toteuttaa lisätoimia tilaajan iän varmistamiseksi.

Jos alusta on noudattanut muita suostumusta koskevia vaatimuksia, se voi täyttää yleisen tietosuoja-asetuksen 8 artiklassa säädetyt lisäedellytykset toteuttamalla nämä toimet.

Tämä esimerkki osoittaa, että rekisterinpitäjä voi lapselle tarjottavien palvelujen yhteydessä näyttää toteen, että kohtuulliset toimet on toteutettu, jotta varmistetaan pätevän suostumuksen hankkiminen. Yleisen tietosuoja-asetuksen 8 artiklan 2 kohdassa todetaan erityisesti, että *”rekisterinpitäjän on toteutettava kohtuulliset toimenpiteet tarkistaakseen tällaisissa tapauksissa, että lapsen vanhempainvastuunkantaja on antanut suostumuksen tai valtuutuksen, käytettävissä oleva teknologia huomioon ottaen”*.

Rekisterinpitäjän asiana on määrittää, mitkä toimet ovat asianmukaisia tietyssä tapauksessa. Pääsääntöisesti rekisterinpitäjien olisi vältettävä varmennusratkaisuja, joissa itsessään kerätään liikaa henkilötietoja.

Tietosuoja-työryhmä myöntää, että joissakin tapauksissa varmistus voi olla hankalaa (esimerkiksi jos oman suostumuksensa antavat lapset eivät ole vielä muodostaneet ”digitaalista jalanjälkeään” tai jos vanhempainvastuuta ei ole helppo tarkistaa). Tämä voidaan ottaa huomioon päätettäessä, mitkä toimet ovat kohtuullisia, mutta rekisterinpitäjien odotetaan myös jatkuvasti tarkastelevan uudelleen prosessejaan ja käytettävissä olevaa teknologiaa.

Rekisteröidyn itsemääräämisoikeudesta antaa suostumus henkilötietojensa käsittelyyn ja valvoa täysin niiden käsittelyä on todettava, että vanhempainvastuunkantajan lasten henkilötietojen käsittelyyn antama suostumus tai valtuutus voidaan vahvistaa, muuttaa tai peruuttaa, kun rekisteröity saavuttaa digitaalisen suostumuksen ikärajan.

Käytännössä tämä tarkoittaa, että jos lapsi ei tee mitään, vanhempainvastuunkantajan henkilötietojen käsittelyyn ennen digitaalisen suostumuksen ikärajan täyttymistä antama suostumus tai valtuutus pysyy pätevänä käsittelyperusteena.

Digitaalisen suostumuksen ikärajan saavutettuaan lapsi voi itse peruuttaa suostumuksen 7 artiklan 3 kohdan mukaisesti. Kohtuullisuuden ja osoitusvelvollisuuden periaatteiden mukaisesti rekisterinpitäjän on ilmoitettava lapselle tästä mahdollisuudesta.⁶⁷

On tärkeää huomauttaa, että johdanto-osan 38 kappaleen mukaisesti vanhemman tai huoltajan suostumusta ei edellytetä tarjottaessa ennalta ehkäiseviä palveluja tai neuvontapalveluja suoraan

---

⁶⁷ Rekisteröityjen olisi oltava tietoisia myös 17 artiklassa säädetyistä oikeudesta tulla unohdetuksi, mikä on merkityksellistä erityisesti silloin, kun suostumus on annettu rekisteröidyn ollessa vielä lapsi; ks. johdanto-osan 63 kappale.

lapselle. Esimerkiksi lastensuojelupalvelujen tarjoaminen lapselle verkossa chat-palvelun avulla ei edellytä vanhemman etukäteen antamaa lupaa.

Lisäksi yleisessä tietosuojasetuksessa todetaan, etteivät vanhemman alaikäisten puolesta antaman luvan edellytyksiä koskevat säännökset vaikuta ”jäsenvaltioiden yleiseen sopimusoikeuteen, kuten sääntöihin, jotka koskevat sopimuksen pätevyyttä, muodostamista tai vaikutuksia suhteessa lapseen”. Lapsia koskevien tietojen käyttämisestä annettavaa pätevää suostumusta koskevat edellytykset ovat näin ollen sellainen lainsäädännön osa, jota on pidettävä erillisenä kansallisesta sopimusoikeudesta. Tässä ohjeasiakirjassa ei siksi käsitellä sitä, voivatko alaikäiset tehdä verkossa sopimuksia laillisesti. Molempia oikeudellisia järjestelmiä voidaan soveltaa samanaikaisesti, eikä kansallisten sopimusoikeuden säännösten yhdenmukaistaminen kuulu yleisen tietosuojasetuksen soveltamisalaan.

7.2. Tieteellinen tutkimus

Ilmaisun ’tieteellisiä tutkimustarkoituksia varten’ määritelmällä on huomattavia vaikutuksia tietojenkäsittelytoimiin, joita rekisterinpitäjä voi toteuttaa. Yleisessä tietosuojasetuksessa ei määritellä termiä *’tieteellinen tutkimus’*. Johdanto-osan 159 kappaleessa todetaan, että ”*Henkilötietojen käsittelyä tieteellisiä tutkimustarkoituksia varten olisi tämän asetuksen soveltamista varten tulkittava laajasti [...]’*”, mutta tietosuojatyöryhmän mielestä kyseistä käsitettä ei voida ulottaa sen yleistä tarkoitusta pidemmälle, ja *’tieteellisellä tutkimuksella’* tarkoitetaan tässä yhteydessä tutkimushanketta, joka on perustettu soveltuvien alakohtaisten metodologisten ja eettisten standardien sekä hyvien käytäntöjen mukaisesti.

Jos suostumus on yleisen tietosuojasetuksen nojalla laillinen peruste tutkimuksen tekemiselle, tämä suostumus henkilötietojen käyttöön olisi erotettava muista suostumusta koskevista vaatimuksista, joita käytetään eettisinä normeina tai menettelyä koskevinä velvoitteina. Kliinisiä lääketutkimuksia koskevassa asetuksessa on esimerkki tällaisesta menettelyä koskevasta velvoitteesta, jossa käsittely perustuu suostumuksen sijaan toiseen lailliseen perusteeseen. Tietosuojalainsäädännön yhteydessä viimeksi mainittua suostumuksen muotoa voitaisiin pitää lisäsuojana.⁶⁸ Yleisessä tietosuojasetuksessa ei rajoiteta 6 artiklan soveltamista pelkästään suostumukseen tutkimustarkoituksia varten tapahtuvan tietojen käsittelyn yhteydessä. Muita laillisia perusteita, kuten 6 artiklan 1 kohdan e tai f alakohtaa, voidaan ehkä soveltaa, jos toteutetaan asianmukaisia suojatoimia, esimerkiksi täytetään 89 artiklan 1 kohdassa säädetyt edellytykset, ja jos käsittely on asianmukaista, lainmukaista ja läpinäkyvää ja siinä noudatetaan tietojen minimointia koskevia standardeja sekä kunnioitetaan yksilön oikeuksia.⁶⁹ Tämä pätee myös erityisiin tietoryhmiin 9 artiklan 2 kohdan j alakohdassa säädetyin poikkeuksin mukaisesti.⁷⁰

---

⁶⁸ Ks. myös yleisen tietosuojasetuksen johdanto-osan 161 kappale.

⁶⁹ Asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohtaa voidaan mahdollisesti soveltaa myös osaan lain nimenomaisesti edellyttämistä käsittelytoimista, kuten luotettavien ja vankkojen tietojen keräämiseen sellaisen tutkimussuunnitelman mukaisesti, jonka jäsenvaltio on hyväksynyt kliinisiä lääketutkimuksia koskevan asetuksen nojalla.

⁷⁰ Lääkevalmisteiden erityinen testaus voidaan toteuttaa EU:n tai kansallisen lainsäädännön perusteella 9 artiklan 2 kohdan i alakohdan mukaisesti.

Johdanto-osan 33 kappale näyttää tuovan hieman joustavuutta suostumuksen täsmällisyyteen ja yksityiskohtaisuuteen tieteellisen tutkimuksen yhteydessä. Johdanto-osan 33 kappaleessa todetaan seuraavaa: ”Usein tieteellisiä tutkimustarkoituksia varten tehtävän käsittelyn tarkoitusta ei ole mahdollista täysin määrittää siinä vaiheessa, kun henkilötietoja kerätään. Tästä syystä rekisteröityjen olisi voitava antaa suostumuksensa tietyille tieteellisen tutkimuksen aloille silloin, kun noudatetaan tieteellisen tutkimuksen tunnustettuja eettisiä standardeja. Rekisteröidyillä olisi oltava mahdollisuus antaa suostumuksensa ainoastaan tietyille tutkimusaloille tai tutkimushankkeiden osille siinä määrin kuin tarkoitus sen mahdollistaa.”

Ensinnäkin on huomattava, ettei johdanto-osan 33 kappaleessa vapauteta vaatimuksesta, jonka mukaan suostumuksen on oltava yksilöity. Tämä tarkoittaa, että tieteelliset tutkimushankkeet voivat lähtökohtaisesti hyödyntää henkilötietoja suostumuksen perusteella ainoastaan, jos tietojenkäsittelyn tarkoitus on kuvailtu hyvin. Tapauksissa, joissa tieteellisessä tutkimushankkeessa toteutettavan tietojenkäsittelyn tarkoituksia ei voida määrittellä heti alussa, johdanto-osan 33 kappaleessa sallitaan poikkeus, jonka mukaan tarkoitus voidaan kuvailla yleisemmällä tasolla.

Tarkastellessaan yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklassa säädettyjä erityisten tietoryhmien käsittelyä koskevia tiukkoja edellytyksiä tietosuojatyöryhmä toteaa, että kun erityisiä tietoryhmiä käsitellään nimenomaisen suostumuksen perusteella, johdanto-osan 33 kappaleen mukaisen joustavan lähestymistavan soveltamista tulkitaan suppeammin ja se edellyttää tiukkaa valvontaa.

Kokonaisuutena tarkasteltuna yleistä tietosuoja-asetusta ei voida tulkita siten, että se antaisi rekisterinpitäjälle mahdollisuuden sivuuttaa se keskeinen periaate, jonka mukaan rekisteröidyn suostumusta pyydetessä on esitettävä kyseisen tietojenkäsittelyn erityiset tarkoitukset.

Jos tutkimustarkoitusten erityisyyttä ei voida täysin vahvistaa, rekisterinpitäjän on etsittävä muita tapoja varmistaa, että suostumusta koskevien edellytysten keskeisiä osia noudatetaan mahdollisimman hyvin. Rekisteröidyt voivat esimerkiksi antaa suostumuksen tutkimustarkoitukseen yleisemmin sekä sellaisiin tutkimushankkeiden erityisiin vaiheisiin, joiden jo alusta lähtien tiedetään toteutuvan. Tutkimuksen edetessä suostumus hankkeen myöhempisiin vaiheisiin voidaan hankkia ennen niiden alkamista. Tällaisen suostumuksen olisi kuitenkin oltava sovellettavien tieteellisen tutkimuksen eettisten standardien mukainen.

Rekisterinpitäjä voi soveltaa myös lisäsuojatoimia tällaisissa tapauksissa. Yleisen tietosuoja-asetuksen 89 artiklan 1 kohdassa esimerkiksi korostetaan suojatoimien tarvetta tietojenkäsittelytoimissa tieteellisiä, historiallisia tai tilastollisia tarkoituksia varten. Näihin tarkoituksiin ”[...]sovelletaan rekisteröidyn oikeuksia ja vapauksia koskevia asianmukaisia suojatoimia tämän asetuksen mukaisesti”. Tietojen minimointi, anonymisointi ja tietoturvallisuus mainitaan mahdollisina suojatoimina.⁷¹ Anonymisointi on paras ratkaisu heti kun tutkimuksen tarkoitus voidaan saavuttaa käsittelemättä henkilötietoja.

---

⁷¹ Ks. esimerkiksi johdanto-osan 156 kappale. Henkilötietojen käsittelyssä tieteellisiä tarkoituksia varten olisi myös noudatettava muita asiaan liittyviä lakisääteisiä vaatimuksia, kuten klinisiä kokeita koskevia sääntöjä; ks. johdanto-osan 156 kappale, jossa viitataan ihmisille tarkoitettujen lääkkeiden klinisistä lääketutkimuksista ja direktiivin 2001/20/EY kumoamisesta 16 päivänä huhtikuuta 2014 annettuun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (EU) N:o 536/2014. Ks. myös tietosuojatyöryhmän lausunto 15/2011 suostumuksen määritelmästä (WP 187), s. 7, jossa

Läpinäkyvyys tarjoaa lisäsuojaa, kun tutkimuksen olosuhteet eivät salli yksilöityä suostumusta. Tarkoituksen erityisyyden puuttuminen voidaan korvata sillä, että rekisterinpitäjät toimittavat tutkimushankkeen edetessä säännöllisesti tietoa tarkoituksen kehittymisestä, jotta suostumuksesta tulee ajan kuluessa mahdollisimman yksilöity. Näin rekisteröity saa ainakin peruskäsityksen tilanteesta, minkä ansiosta hän voi arvioida, käyttääkö hän esimerkiksi oikeutta peruuttaa suostumus 7 artiklan 3 kohdan nojalla.⁷²

Myös kattavan tutkimussuunnitelman asettaminen rekisteröityjen saataville, jotta he voivat ottaa sen huomioon ennen suostumuksen antamista, voisi auttaa kompensoimaan tarkoituksen erityisyyden puutetta.⁷³ Tutkimussuunnitelmassa olisi määritettävä suunnitellut tutkimuskysymykset ja työskentelymenetelmät mahdollisimman selkeästi. Tutkimussuunnitelma voisi auttaa noudattamaan myös 7 artiklan 1 kohtaa, sillä voidakseen osoittaa suostumuksen pätevyyden rekisterinpitäjien on osoitettava, mitkä tiedot olivat rekisteröityjen saatavilla suostumuksen antamishetkellä.

On tärkeää muistaa, että jos suostumusta käytetään käsittelyn laillisena perusteena, rekisteröidyn on voitava peruuttaa suostumus. Tietosuojatyöryhmä huomauttaa, että suostumuksen peruuttaminen voisi heikentää sentyyppistä tieteellistä tutkimusta, jossa tarvitaan yksilöihin liitettävissä olevia tietoja, mutta yleisessä tietosuojasetuksessa todetaan selvästi, että suostumus voidaan peruuttaa ja rekisterinpitäjien on toimittava sen mukaisesti. Tästä vaatimuksesta ei voida poiketa tieteellisessä tutkimuksessa. Jos rekisterinpitäjä saa peruuttamispyyntöä, sen on lähtökohtaisesti poistettava henkilötiedot heti, jos se haluaa edelleen käyttää tietoja tutkimustarkoituksiin.⁷⁴

7.3. Rekisteröidyn oikeudet

Se, että tietojenkäsittelytoiminta perustuu rekisteröidyn suostumukseen, vaikuttaa kyseisen yksilön oikeuksiin. Rekisteröidyillä voi olla oikeus siirtää tiedot järjestelmästä toiseen (20 artikla), jos käsittely perustuu suostumukseen. Vastustamisoikeutta (21 artikla) ei sovelleta, jos käsittely perustuu suostumukseen, vaikka oikeus peruuttaa suostumus milloin tahansa voi johtaa samanlaiseen tulokseen.

Yleisen tietosuojasetuksen 16–20 artiklassa todetaan, että (jos tietojenkäsittely perustuu suostumukseen) rekisteröidyillä on oikeus tietojen poistamiseen, kun suostumus on peruutettu, sekä oikeudet käsittelyn rajoittamiseen, tietojen oikaisemiseen ja tietoihin pääsyyn.⁷⁵

---

todetaan seuraavaa: ”Silloinkin, kun rekisterinpitäjä saa suostumuksen, sen on noudatettava 6 artiklan mukaisia velvoitteita, jotka liittyvät asianmukaisuuteen, tarpeellisuuteen ja kohtuullisuuteen sekä tietojen laatuun.

Henkilötietojen käsittelyn perusteeksi hankittu käyttäjän suostumus ei esimerkiksi oikeuta käyttötarkoitukseensa nähden liian laajojen tietojen keräämistä. [...] Suostumusta ei periaatteessa pitäisi katsoa mahdollisuudeksi poiketa muista tietosuojaperiaatteista vaan pikemminkin suojatoimeksi. Se on ensisijaisesti peruste käsittelyn lainmukaisuudelle eikä sulje pois muiden periaatteiden soveltamista.”

⁷² Myös muut avoimuutta koskevat toimet voivat olla merkityksellisiä. Kun rekisterinpitäjät käsittelevät tietoja tieteellisiä tarkoituksia varten, ne voivat osoittaa rekisteröidylle erityisen yhteyshenkilön, joka käsittelee kysymyksiä, vaikka täydellisiä tietoja ei voida toimittaa heti alussa.

⁷³ Tällainen mahdollisuus esitetään Suomen nykyisen henkilötietolain 523/1999 14 §:n 1 momentissa.

⁷⁴ Ks. myös tietosuojatyöryhmän lausunto 5/2014 anonymisointitekniikoista (WP216).

⁷⁵ Tapauksissa, joissa tiettyjä tietojenkäsittelytoimia rajoitetaan yleisen tietosuojasetuksen 18 artiklan mukaisesti, rajoitusten poistaminen voi edellyttää rekisteröidyn suostumusta.

8. Direktiivin 95/46/EY mukaisesti hankittu suostumus

Rekisterinpitäjien, jotka tällä hetkellä käsittelevät tietoja suostumuksen perusteella kansallisen tietosuojalainsäädännön mukaisesti, ei tarvitse automaattisesti uudistaa kokonaan kaikkia olemassa olevia suostumukseen perustuvia suhteita rekisteröityjen kanssa yleiseen tietosuoja-asetukseen valmistautuessaan. Hankittu suostumus on edelleen pätevä, jos se on yleisessä tietosuoja-asetuksessa säädettyjen edellytysten mukainen.

On tärkeää, että rekisterinpitäjät käyvät yksityiskohtaisesti läpi nykyiset työskentely- ja dokumentointiprosessinsa ennen 25. toukokuuta 2018 varmistaakseen, että tämänhetkiset suostumukset ovat yleisen tietosuoja-asetuksen edellytysten mukaisia (ks. yleisen tietosuoja-asetuksen johdanto-osan 171 kappale⁷⁶). Käytännössä yleisessä tietosuoja-asetuksessa tiukennetaan suostumusmenettelyjen täytäntöönpanoa ja otetaan käyttöön useita uusia vaatimuksia, joiden vuoksi rekisterinpitäjien on muutettava suostumusmenettelyjään eikä vain muokattava tietosuojaperiaatteita.⁷⁷

Koska yleisessä tietosuoja-asetuksessa esimerkiksi edellytetään, että rekisterinpitäjän on voitava osoittaa, että pätevä suostumus oli hankittu, kaikki oletetut suostumukset, joista ei pidetä mitään kirjaa, ovat automaattisesti yleisessä tietosuoja-asetuksessa säädettyjen suostumusta koskevien edellytysten vastaisia ja ne on uudistettava. Koska yleisessä tietosuoja-asetuksessa edellytetään ”suostumusta ilmaisevan lausuman antamista tai selkeästi suostumusta ilmaisevan toimen toteuttamista”, kaikki oletetut suostumukset, jotka perustuivat rekisteröidyn epäsuorempaan toimintaan (esim. valmiiksi rastitettu ruutu), eivät vastaavasti myöskään täytä yleisessä tietosuoja-asetuksessa säädettyjä suostumusta koskevia edellytyksiä.

Lisäksi toimintatapoja ja tietojärjestelmiä saatetaan joutua uudistamaan, jotta suostumuksen hankkiminen voidaan osoittaa tai jotta rekisteröidyn toiveet voidaan ilmaista aiempaa tarkemmin. Lisäksi on oltava saatavilla mekanismeja, joilla rekisteröidyt voivat peruuttaa suostumuksensa helposti, ja heille on toimitettava tietoja siitä, miten suostumus voidaan peruuttaa. Jos suostumuksen hankkimista ja hallinnointia koskevat olemassa olevat menettelyt eivät täytä yleisessä tietosuoja-asetuksessa säädettyjä edellytyksiä, rekisterinpitäjien on hankittava uusi yleisen tietosuoja-asetuksen mukainen suostumus.

---

⁷⁶ Yleisen tietosuoja-asetuksen johdanto-osan 171 kappaleessa todetaan seuraavaa: ”Direktiivi 95/46/EY olisi korvattava tällä asetuksella. Tämän asetuksen soveltamisen alkamispäivänä suoritettavana olevat käsittelyt olisi saatettava tämän asetuksen mukaisiksi kahden vuoden kuluessa tämän asetuksen voimaantulosta. Jos käsittely perustuu direktiivin 95/46/EY mukaiseen suostumukseen, rekisteröidyn ei tarvitse antaa henkilötietojen käsittelijälle uudestaan suostumustaan käsittelyn jatkamiseen tämän asetuksen soveltamisen alkamispäivän jälkeen, jos suostumuksen antamistapa on ollut tämän asetuksen edellytysten mukainen. Direktiiviin 95/46/EY perustuvat komission päätökset ja valvontaviranomaisten antamat hyväksynnit pysyvät voimassa, kunnes niitä muutetaan, ne korvataan tai kumotaan.”

⁷⁷ Kuten johdannossa todettiin, yleisessä tietosuoja-asetuksessa selkeytetään ja täsmennetään pätevän suostumuksen hankkimista ja osoittamista koskevia vaatimuksia. Monet uudet vaatimukset perustuvat suostumuksen määritelmästä annettuun lausuntoon 15/2011.

Koska tietoista lupaa koskevan edellytyksen täyttyminen ei toisaalta aina edellytä kaikkia 13 ja 14 artiklassa mainittuja osatekijöitä, yleisen tietosuoja-asetuksen mukaiset laajennetut tiedotusvelvoitteet eivät välttämättä estä ennen yleisen tietosuoja-asetuksen voimaantuloa myönnetyn suostumuksen jatkumista (ks. edellä s. 15). Direktiivissä 95/46/EY ei edellytetty, että rekisteröidyille on ilmoitettava, millä perusteella tietoja käsiteltiin.

Jos rekisterinpitäjä katsoo, että aiemmin vanhan lainsäädännön nojalla hankittu suostumus ei täytä yleisessä tietosuojasetuksessa säädettyjä suostumusta koskevia edellytyksiä, sen on toteutettava toimia näiden edellytysten täyttämiseksi esimerkiksi uudistamalla suostumus yleisen tietosuojasetuksen mukaisesti. Yleisen tietosuojasetuksen nojalla ei voida vaihtaa laillisesta perusteesta toiseen. Käsittelytoimet on lopetettava, jos rekisterinpitäjä ei voi uudistaa suostumusta edellytysten mukaisesti eikä myöskään – yksittäisessä tilanteessa – täyttää yleisen tietosuojasetuksen vaatimuksia siten, että rekisterinpitäjä käyttäisi tietojenkäsittelyssä jotain muuta laillista perustetta sekä samalla varmistaisi, että käsittelyn jatkaminen on asianmukaista ja vastuullista. Rekisterinpitäjän on joka tapauksessa noudatettava lainmukaisen, asianmukaisen ja läpinäkyvän käsittelyn periaatteita.

*****ASIAKIRJA PÄÄTTYÖ *****